

DEBRECENI EGYETEM
MAGYAR NYELVÉSZETI TANSZÉK

NYÍRMADA HELYNEVEI

SZAKDOLGOZAT

Készítette: *Pócsi Szilvia,*
magyar szak

Témavezető: *Hoffmann István*

Debrecen, 2008

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
I. Nyírmada bemutatása	4
1. Nyírmada földrajzi helyzete	4
2. A település rövid története	4
3. Építészeti, kulturális emlékek	7
4. Szociológiai jellemzők, infrastruktúra, gazdaság	8
II. Névrajz	10
1. A település nevééről	10
2. Az adattár kialakításáról.....	12
3. Nyírmada település belterületi nevei	13
4. Külterületi nevek	20
III. Szerkezeti névrendszertani elemzés	36
A) Nyírmada település belterületi nevei	36
1. Utcák, terek, utcarészek nevei	36
2. A település egyéb részei	38
B) Külterületi nevek	39
1. Művelés alá vett területek, határrészek nevei	39
2. Meg nem művelt területek nevei	41
3. Vízrajzi nevek	41
4. Domborzati nevek	42
5. Külterületi lakott helyek nevei	43
C) Építménynevek	43
IV. Névrendszertani vizsgálat táblázatokban	44
1. <i>Funkcionális-szemantikai vizsgálat</i>	44
1.1. Földrajzi köznévi névrészek	44
1.2. Megnevező szerepű névrészek	46
1.3. A névrész kifejezi a hely sajátosságát	46
1.4. A funkció nem áll kapcsolatban a denotátummal	49
1.5. Kategorizálhatatlan	49
2. <i>Lexikális-morfológiai elemzés</i>	50
2.1 Köznév	50

2.2. Helynév(i származék)	51
2.3. Személynév	52
2.4. Melléknévi jellegű szó	52
2.5. Számnév	53
2.6. Szó szerkezet	53
Összegzés	54
Mellékletek	55
Felhasznált irodalom	58

BEVEZETÉS

Diplomamunkámban Nyírmada község bel- és külterülete helyneveinek összegyűjtését tűztem ki célul.

A szakdolgozatom első részében bemutatom a települést, majd szótárszerű formában feldolgozom a község utcaneveit, határrészneveit. Elsőként a település utcaneveit veszem sorra, majd a határrésznevekkel foglalkozom. Végül névrendszertani elemzéssel, csoportosítással egészítem ki a dolgozatomat.

I. NYÍRMADA BEMUTATÁSA

1. Nyírmada földrajzi helyzete

Nyírmada az Északkelet-Nyírségben fekvő település, Nyíregyházától mintegy 45 km távolságra található. Jól megközelíthető a 41-es úton, területét átszeli a Nyíregyháza – Vásárosnamény vasútvonal. Belterülete: 433,9 ha, külterülete: 3.449 ha, közigazgatási területe: 3882 ha.

„A település mellett található a 157 m magas Ricsó-hegy és a Csokaly-víztároló. Erdőtársulásainak felét akácosok, valamint nemes nyárok alkotják. Kisebb területeket foglalnak el a fenyők és a tölgyesek. Növénytársulásaira jellemzőek a homokpusztagyeppek, homoki legelők. Sűrűbben előforduló lágyszárú faj a tőzegeper, a nádperje és a borzas imola. Talaja kovárványos barna erdőtalaj, humuszos homok és barnaföld.” – olvashatjuk a Magyarország megyei kézikönyvei Nyírmadáról szóló fejezetében.

2. A település rövid története

A község történetének bemutatásához fő forrásként Mező András–Németh Péter tanulmányát használtam föl, amely *Szabolcs-Szatmár megye történeti - etimológiai helységnévtára* címmel jelent meg Nyíregyházán 1972-ben. Sok hasznos és érdekes információra bukkantam még a *Magyarország megyei kézikönyvei* című útikönyvben.

A település nevét 1296-ban említik először, Dobos határjárása alkalmával. Ekkor Karászi Sándor bán fiainak a birtoka.¹ 1330-ban már két Madáról beszélnek: Nagymadáról és Miklósmadáról²; ez a kettős település a XIX. századig megmaradt. Az 1851-ben megjelent Magyarország geographiai szótára még külön szócikként veszi föl *Kis-Madát* és *Nagy-Madát* (vö. Fényes, 54).

Miklósmada névadóját és a település egyházát 1354-ben említik,³ amikor madai és pazonyi nemesek osztozkodtak rajta. Első birtokosa a falunak a XIV. században a Zoárd nemzetség. E nemzetség ága volt a Maday-család. 1354-ben a faluról elnevezett család tagjai megosztották egymás között az egyutcás, két házsoros Kismadát. A falu temploma közös maradt. 1382-ben a Madai család Miklós fia András ága kihalt, és a királyra szállott birtokrészt Mária királynőtől Károlyi László és Mihály, valamint Várdai Domokos kapta meg. A Madai család a XIV. század közepén két ágra szakadt, a Madai és a Pazonyi ágra, és ettől kezdve 400 éven át a két ág és a vele rokon, kisebb szabolcsi nemesek osztozkodtak rajta. A XVI. században a Madai család mellett a Kereky és Vay családok is bírtak belőle részeket, sőt, a Nyáryak is. Később a Békény és Kornya család is részt kapott belőle. A falu a XVI. század végén vásártartási jogot is kapott, ettől kezdve oppidum, azaz mezőváros néven említik.

Több település olvadt a határába, ezek közül némelyik még a XVI–XVII. században is élt: Körtvélyestelek (Madával, Szigetelkével, Mérgessel és Csokallyal határos telekhely, amelyet Rohodi László 10 márkáért adott el Nagysemjéni Jánosnak), Kápolna falu, amelyet 1366-ban említenek először az okmányok; még a XV. században néptelenné vált. Kápolnával együtt merült fel a XVI–XVIII. században Zeke vagy Zeöke pallaga nevű szőlőhegy. Határába olvadt Csokaly falu, melynek 1313-ban plébánosát említik, és amelyet 1371-ben Várasdobossal mondtak határosnak. Bocsó falu neve 1322-ben tűnik fel, mint a Gutkeled nembeli Pál bán fia Miklós birtoka.

1772-ben a falu birtokosai voltak: Patay Sámuel, Pogány László, Bay István, Bersenyi József, Nyiczky Ferenc, a Vay család, Szabó Pál, Járay János, Bégányi György, Apagyi Sámuel, Nagy Péter, Gróf Haller Sándorné, Hunyadi és Péchy családok. A XIX. század első felében a Bay, Uray, Somossy, Bernáth, Berzsényi, Szemere, Szabó, Hunyady, Jármay, Csébi Pogány, Báji Patay és Péchy családoknak volt itt birtoka. Közéleti

¹ „1296: t-e f-rum Alexandri Bani *Mada* nominate (W. X, 226)”, (vö. Mező-Németh, 91)

² „1330: *Nogmada*,... *Miklosmadaya* (MAKSÁI,169)”, (vö. Mező-Németh, 91)

³ „(Nicolaus f. Petri de *Mada*, Károlyi I, 216-7)”, (vö. Mező-Németh, 91)

szereplésével és műveltségével tűnt ki az ekkori nemesi családok közül a Báji Patay család, ezen belül is Patay István, aki 1830-ban Szabolcs vármegye alispánja, majd Szabolcs vármegye követe lett, Debrecenben pedig háromszor is országgyűlési képviselővé választották (vö. Beregi találkozások, 23-36).

1560 idején reformált a község. A pápai tizedjegyzék idején (1332–34) már állt a temploma, amely az 1696. évi katolikus összeírás idején már a reformátusok használatában állt. 1693-ban Nyírmada a tiszántúli Egyházkerület püspöki székhelye volt, püspöke Domány István madai prédikátor lett.

Iskolájáról egészen korai időből értesülünk; 1659-ben Madán ún. „tarisznyás mester” tanított. Báthory Zsófia – miután katolizált – üldözésbe vette a református papokat és tanítókat. Menekülésre kényszerítette a sárospataki iskola tanítóit és tanulóit is. A sok „tógás diák” jórészt Szabolcs megyei egyházközségekben húzta meg magát, ahol mint „tarisznyás mesterek” tanítottak. 1659-ben összeírták azokat a helyeket, ahol ilyen tanítók voltak, közöttük szerepelt Mada is.

1784-ben 84 lakóházból állt, és 603 személy alkotta Nagymada lakosságát.

A nagyközségnek három temploma van, a toronyórával rendelkező református templom különlegessége a sírkertjében megmaradt koporsó alakúra faragott sírkő. A XVIII. században ruszin jobbágyok betelepítésével kerültek Nyírmadára a görög katolikusok. Templomuk 1888-ban épült fel, melyet 1922-ben részben, és 1957-ben teljesen átalakítottak. 1928-ban önállósodott a római katolikus egyház, 1929-ben iskolakápolnát építettek, és 1938-ban készült el a mai római katolikus templom.

1891-ben Madán volt zsidó anyakönyvvezetőség. Fényes Elek említi Magyarország geographiai szótárában a Nagy-Mada szócikk alatt, hogy a településnek „synagógája” is volt (vö. Fényes, 54).

1867-től van önálló postahivatala. 1882-ben jött létre a Weinstock Farkas és fia terménykereskedelmi cég. A cég exporttal is foglalkozott, fő profilja volt a gabona, hüvelyesek, burgonya, takarmánymagvak felvásárlása és eladása. 1898-ban megalakult a Nyírmadai Takarékpénztár, elnöke gr. Vay Ádám, vezérigazgatója Krausz Mór. Az 1890-es évek elején a Nyírmadai Kaszinó működéséről van tudomásunk; a lakosok olvasókört tartottak fenn.

A XIX. században épült a volt Bay és Boyer kastély, a ma önálló földszintes klasszicista épület, mely volt gépállomás, óvoda és 2001. év tavaszán felújítva és kibővítve a környék egyik legszebb, legmodernebb idősok otthonaként működő intézménye.

A XIX. században birtokosok voltak: Bay Ferenc, Patay Andrásné, Szegedy Antal, Péchy Béla, Hunyady István és Kálmán és Fried Aurél.

1925-ben 100 holdon felüli birtokosok: Bay Ádám, Bay Ferenc, Fried Béni, Fried Géza, Fülöp Mór, Goldstein Sólem, Hunyady Béla, Hunyady István, Hunyady Kálmán, Weinstock Farkas, Zoltán Géza, és Zoltán Ödönné, Grünwald Ignác (bérlő), Nyírmada község. Az 1911–13-as névtár szerint lakosainak száma 2.538 főt tett ki.

Termelőszövetkezeti községgé 1960-ban lett. A vidék életében betöltött szerepe azt követően csökkent, hogy a közeli Baktalórántházát a járási székhely rangjára emelték. A község népe és a környékbeli falvak lakói a *Nyír-* előtagot nem használják, ha a falut akarják megnevezni: *Mada (Madán, Madára; madaji)*.

Nyírmada 1967-ben közigazgatásilag Szabolcs megyéhez és a Baktalórántházi járáshoz, később a Vásárosnaményi járáshoz tartozott, amíg a járások meg nem szűntek.

3. Építészeti, kulturális emlékek

1601-ből fennmaradt a Kereki-udvarház leírása. Ez egy fából épített négy ablakos, zsalugáteres, tornácos, pitvaros épület volt, déli részén egy emeletes bástyával. 1676-78 között a Bay családnak is volt itt egy kúriája. Valószínű, hogy ennek a helyén épült fel a XIX. században a ma is álló földszintes klasszicista épület, amelyet 1945 után a Nyírmadai Állami Gazdaság gépállomásnak használt.

Az L alaprajzú, földszintes, manzárdtetős, későbarokk Patay kúriát, melynek az építési idejét nem ismerjük, 1945 után raktárnak használta az Állami Gazdaság.

Az 1770-es évekből fennmaradt Bégány György nemesi portájának leírása. A portát 230 forintra becsülték. A házhoz tartozott: pince, két kert sövényfonással bekerítve, egy disznóól, egy sövényfalú lóistálló, négy részből álló ököristálló, karófalú kút, kútgémmel.

1823-ban határozta el az egyház új templom építését és a régi templom lebontását. 1826. júl. 27-én a falak már álltak és kész volt a tetőzet is. A templom berendezését Nagy Sámuel tokaji asztalos mester vállalta fel. A bejárati ajtó kőfaragását 1827. júl. 17-én Schwind Henrich sárospataki kőfaragó készítette. 1830-ban a torony dőléssel fenyegetett, azt cölöpökkel támasztották alá, új torony épült, ekkor készítették a toronyórát is. 1858-ban zsindelezték a templomot, 1875-ben újjáépítették. Úrasztal készleteinek nagy száma arról tanúskodik, hogy gazdag mecénási voltak a református

egyháznak. Az adományok között voltak úrvacsorai abroszok, terítők, úrvacsorai kelyhek, poharak, kenyérosztó tányérok, keresztelési felszerelések stb. Az aranyozott ezüst, ón vagy más fém ötvös munkák többnyire megmaradtak, a textilek közül azonban elég sok megsemmisült. Így az 1808-as leltárban szereplő 5 darab patyolat kendőből már, mindössze egy maradt meg, egy évszám nélküli (valószínűleg 1700 körüli időkből való arany skófiomos kendő; a három recemunkából is van még egy, ezen kívül 1743-bé egy zöld selyem arany skófiummal és veres selyemmel hímzett nagy úrasztali kendő.) XIX. századi úrasztali terítők között is van néhány említésre is érdemes darab. Az úrasztali felszerelések közül a legkorábbi egy aranyos, talpas ezüst pohár, tányérral, amely az „1600-ik Esztendőben készült”. 1661-ben Fóris Gergely ajándékozott egy ón kannát melynek az oldalán elől kétféjű sas látható.

Hat ismert harangja volt. 1798-ban két legkorábbi harangjából Eperjesen egy 30 kg-os harangot öntettek. Ugyanekkor Bay István ígéretet tett arra, hogy öntet egy kisebb harangot. Ezt követően az egyház öntetett egy 400 kg-os harangot, rajta a következő felírással: "A Madai Ref. Eccl. Öntette Anno Domini 1802 Fudit meg Joannes Nagy Lázár de Tasnád". 1841-ben Hunyadi Sándorné öntetett egy 200 kg súlyú harangot, ezt a katonai hatóság hadi célra elvitette 1917. december 31-én. Ez után öntetett az egyház egy 415 kg súlyú harangot a Harangművek Rt.-vel, amelynek a felirata: „Isten dicsőségére a világháborúban elesett hőseink emlékezetére öntették a nyírmadai református egyház áldozatkész buzgó hívei az 1922-es évben.”

A mai Idősek Otthona eredetileg kastélyépület, dr. Boér Ágoston országgyűlési képviselő, követségi attasé (1928-ig), birtokában volt.

4. Szociológiai jellemzők, infrastruktúra, gazdaság

Nyírmada jelenlegi lélekszáma 4615 fő.⁴

A településen két házi orvos, egy fogorvos, egészségház valamint huszonkét férőhelyes idősek otthona, és negyven férőhelyes idősek klubja áll a lakosság rendelkezésére. A gyógyszerek beszerzése a helyi gyógyszertárban biztosítva van.

⁴ Népszámlálás 2001. KSH, Bp. 2002, www.ksh.hu

A napköziotthonos óvodában kétszáznegyvenhárom gyereket írtak be, az általános iskolában ötszázhuszonegy diák tanul, a nevelőtestület az iskolában ötvenhárom, az óvodában tizenkilenc fős. Művelődési lehetőséget biztosít a könyvtár több mint húszezer kötettel.

A postai ügyintézés helyben bonyolítható, a pénzügyi szolgáltatások a takarékszövetkezethél is igénybe vehetőek. A nagyközség 1798 lakásából 40 %-a rendelkezik telefon fővonallal. Nagyközségünkben az infrastruktúra szinte teljesen kiépült. 100 %-os a szennyvízcsatorna hálózat az ivóvíz hálózat és a gáz hálózat kiépítettsége. Belterületi útjai több mint 90 %-ban szilárd burkolatúak.

A nagyközség közkedvelt helye a Csokaly-tó, mely kiváló horgászparadicsom.

Újra hagyománnyá vált az őszi évszakban megrendezett szüreti multság, a látványos felvonulás és a bál.

Az önkormányzat éves költségvetése meghaladja az 1.000 millió forintot, amelyből a helyi adóbevételek aránya 5 %. A munkaképes korú lakosságból közel 600 fő állástalan, melynek több mint 60 %-a férfi. Iskolai végzettségüket tekintve 384 fő szakképzetlen, 186 fő szakmunkás, 84-en közép- és 6-an felsőfokú végzettséggel rendelkeznek.

II. NÉVRAJZ

1. A település nevééről

Nyírmada helységnevének összetett név, melynek *Mada* része pusztai személynévi eredetű, első birtokosáról kaphatta a nevét (vö. Mező–Németh, 156-157).

A *-sa* képzőbokkal megtöltött *Madasa* személynév már 1138/1329-ben előfordult (MNy. XXXII, 56), 1213-ból pedig egy *Mada* nevű poroszlót említenek (ÓMolv. 83).⁵

A *Mada* szn.-et MELICH (MNy. XV, 1, 3) a madár közsőből való szn. csonkult alakjának tartotta (vö. Mező–Németh 91). MELICH magyarázatát elfogadja MAKSAI FERENC (i. m. 169), BÁRCZI GÉZA (MSzók. 137) és B. LŐRINCZY ÉVA is (Képző- és névrendszertani vizsgálódások 35) – teszi hozzá Mező András A baktalórántházi járás földrajzi nevei című tanulmányában.

„E magyarázat ellen azonban komoly kifogás merült fel: BERRÁR JOLÁN (MNy. XLVII, 200) mutatott rá, hogy ez nem lehetséges, mert a X–XIII. században az értelmes magyar közsavakból lett személynéveket még nem csonkították meg. Így a személynévet továbbra is bizonytalan eredetűnek kell tartanunk. A *Kis-* és *Nagymada* nevek a településnek a birtokosok által történt megosztása után keletkeztek, és a részek méretére utaltak. Kismadát egy ízben birtokosáról *Miklosmadaya* formában is említik (vö. MAKSAI, 169; MEZŐ, 83-4).” – olvashatjuk a Szabolcs-Szatmár megye történeti-etimológiai helységnevtára erre vonatkozó részében (vö. Mező–Németh, 91).

Mező András a következőképp ír Nyírmada községről A baktalórántházi járás földrajzi nevei című tanulmányában:

„A lakosság honfoglaláskori településnek hiszi faluját. Azt tartják, hogy a Madai család adott neki nevet. Mostmár nem emlékeznek arra a hagyományra, amelyet először PESTY idevaló adatközlője fogalmazott meg: « ...már akkor birhatta nevét melyet szinte az ősi hagyomány a magyarok bejövételére viszen fel, azon mondával támogatva, hogy ezen helytől keletre 2 órányira lévő Tisza keleti partjáiig jött magyarok a folyam által feltartóztatva egymást az által kelésre *Ugorgy-na* tovább haladásra, onnat pedig *Nameny* szóval nógatva, 's meg telepedési helyül e mező város környékét *Ma oda* jelelve ki, nyerték volna a mai napig is fenn álló Ugornya helysége a Tisza keleti

⁵ „1213/1550: Iudice Nicolao comite Transylvani episcopi ... pristald Mada”, (vö. ÁSz, 211)

Namény mező városa a nyugoti partján, valamint ettől szinte nyugotra, 's e szerint az ősök utjában eső Mada mező városa neveiket,...»

Mint arról korábban szó volt, a község neve 1295-ben⁶ bukkan fel először, ekkor Karászi Sándor bán fiainak a tulajdona (vö. MAKSAI, 169). Bizonyára régebben keletkezett, mert a XIV. század elején már két ilyen nevű faluról történik említés: 1330-ban határaik megosztásakor *Nogmada* és *Miklosmadaya* különálló egységekként szerepelnek, mint az a részesedésből nyilvánvaló (vö. MAKSAI i. h.). A későbbiek során is megmarad a kettősség, csak Miklósmadáját Kismadának nevezik: 1354: possessionis *Mada minus* vocate (KárolyiOklt. I, 216), 1424: in possessione sua *Kysmada* (ZichyOkm. VIII, 134), 1453: in possessionibus *Naghmada*, *Kysmada* et Pazon (i. m. IX, 382). Így szerepelnek még 1503-ban, 1510-ben (MAKSAI, 170) és 1564-ben, 1571-ben (SZIRMAY, II, 92). Megjegyezzük, hogy a falu lakossága ma is elkülöníti *Kis- és Nagymadát*.

A fentiekén kívül a következő névformákat ismerjük még: *Mada*: 1348 (KállayLevt. I, 218), 1354 (KárolyiOklt. I, 216, 217x) stb.; *Maada*: 1449 (ZichyOkm. IX, 228); *Madai*: 1343 (KárolyiOklt. I, 156); *Maday*: 1371 (KárolyiOklt. I,323-4); *Moda* (MAKSAI, 169).

NYÁRÁDY MIHÁLY a községnevet azonos eredetűnek tartja a zempléni Mád és a szabolcsi Magy községnévvel, s a finnségi *manta* 'föld' szóból származtatja (Szabolcsi Szemle X [1943], 1-3. sz. 160-1). Valószínűbb a MELICH magyarázata, hogy egy közszóból (? *madár*) keletkezett *Mada* személynév van a névben (MNy. XV, 3).⁷

Kiss Lajos szerint a *Mada* helynév pusztá személynévből keletkezett magyar névadással. A helynév alapjául szolgáló személynév etimológiája azonban bizonytalan. Felhívja a figyelmet arra, hogy a tájra utaló *Nyír-* előtag arra szolgál, hogy a község lakosságtól még ma is megkülönböztetett *Kis- és Nagymadá-*nak közös, összefoglaló neve legyen (vö. FNESz, 473).

⁶ Mező András: *A baktalórántházi járás földrajzi nevei* című tanulmányában a fenti dátum szerepel – vagyis 1295. Nyomdahiba vagy elgépelés történhetett, hiszen minden egyéb megjelent tanulmányában 1296 áll (vö. Mező–Németh, 91; Találkozás Bereggel, 172).

⁷ Mező András: *A baktalórántházi járás földrajzi nevei*, 83-84

2. Az adattár kialakításáról

A szakdolgozatom első részében Nyírmada község bel- és külterülete neveinek összegyűjtésére és szótár formában történő feldolgozására vállalkozom.

Az adattáram létrehozásához elsősorban könyvtárak a témához kapcsolódó szakkönyveiből és útikönyveiből merítettem, térképet pedig a földhivatalból, illetve a nyírmadai posta vezetőjétől kaptam. Felhasználtam a Mező András által alkalmazott kataszteri térképet is. Ezen túlmenően adatközlőim segítettek a teljes adattár összeállításában, amiért köszönettel tartozom nekik.

Elsőként a település utcaneveit veszem sorra, majd a határrésznevekkel foglalkozom. A diplomamunkám második szakaszában foglalkozom elemzéssel. A neveket helynévfajtákra bontva elemzem. A kategóriák felállításánál a Hoffmann István által kialakított osztályzási módszerre támaszkodtam, de egyes helyeken szükségesnek láttam új alosztály felvételét.

A település helyneveit Mező András korábban összegyűjtötte, és a Baktalórántházi járás földrajzi neveinek részeként közzétette (1967: 85-95). A névtáram szócikkeinek kialakításánál figyelembe vettem a Mező András által alkalmazott formát, és arra törekedtem, hogy ezt kiegészítsem, ezért az újabb keletkezésű neveket hozzávettem, magyarázattal bővítettem.

A szócikkek címszavaként a név köznyelvi alakját vettem fel. Hogy megkülönböztessem az újabb keletkezésű neveket azoktól, amelyek már Mező Andrásnál is szerepeltek, a következő formát alakítottam ki: vastagon szedett, dőlt betűkkel veszem föl azokat az utcaneveket és mikrotoponímákat, amelyeket a Mező-féle gyűjtés nem említ. Azokat a neveket és magyarázatokat, amelyek már Mező András munkájában is megtalálhatóak, (MEZŐ) hivatkozással látom el. Az adattáramban a címszót a név fonetikus lejegyzése követi, utána pedig a *hova?* kérdésre felelő helyragos alak szerepel. A denotátumok leírását és a hozzájuk kapcsolódó megjegyzéseimet ezután illesztem a szöveghez. A kihalt vagy nem élő névalakokat (*) jelzi.

Az újabban keletkezett utcaneveket számozással jelöltem Nyírmada földmérési alaptérképén, a nevek mellett pedig a térképszámokat a következőképpen jelölöm: (Ftkp. szám). A külterületi neveknél vastagított számokkal jelzem majd a Mezőnél nem említett neveket.

3. Nyírmada település belterületi nevei

Ady Endre utca (u., 10). – Ez az utca alkotta a régi *Nagymada* községet, a *Nagymada* elnevezést ma is használják. Nevezik még *Főü uccának* is. Az utca keleti végén a nép két kisebb részt különít el, az egyik neve *Oncsa* (az itt épült ONCSA-házakról), a másiké *Kilencváros*, mert sokáig csak kilenc ház állt itt. Azt is hallottuk, hogy azért nevezik *Kilencvárosnak*, mert az itt lakók annyit veszezszenek, mint kilenc város lakói. Az Ady Endre utca régebbi hivatalos neve Szent István utca volt, erre is emlékeznek adatközlőink. (MEZŐ) Az adatközlőim szerint a Kilencváros az Ady Endre utcából nyíló Gábor Áron és a József Attila útból állt, a két utcában összesen volt kilenc ház, ezért hívták ezt a részt Kilencvárosnak.

Ady lakótelep (Ftkp. 33). – Az Újfényes tanya újabb elnevezése. Mindkét forma egyaránt használatos korosztálytól függetlenül.

Alma út (Ftkp. 34). Az Ady utcáról elágazó út, az almafeldolgozó üzemtől a 41-es főútig tart. Hivatalos neve még nincs. Mindenki így ismeri.

Arad út Keresztes út, Katona József út. Arad útként nem ismerik.

Arany János utca korábban: Földreform utca. Megegyezik a Mező András által *Dzsungel*ként említett területtel. Ma már csak az Arany János utca elnevezést használják az idősebbek is.

Árpád út A Petneházi utcából nyílik, Mező Andrásnál Karászi útként szerepel. Az Árpád út a hivatalos elnevezés, de mindkét elnevezést használják.

Béke út *Biëke ut*, korábban: Temető út, Szőlő út. A Petőfi utcából nyílik. A hivatalos elnevezés a Béke út, de a Temető út a gyakrabban használt forma.

Bem utca (u., 4). – Az utca új keletkezésű, a Jókai utcával egyesül, ezért alakjáról *Gatyaszár uccának* mondja a nép. (MEZŐ) Mindkét néven ismeri a lakosság, de inkább a Bem utcát használják, Gatyaszár utcaként már csak az idősebbek emlegetik.

Cédula-ház~, *Cédula-hászho* (é., 20). – A régi madai vásároknak nagy híre volt a vidéken. Ez a ház a Vásártéren áll, itt kellett megváltani a vásározást engedélyező cédulát. (MEZŐ) Ma már senki sem hívja így.

Cigány sor *Cigá sor, -ra* (u., 2). – Cigányok laknak ebben az utcában. Hivatalos neve Jókai utca. - Vö. Bem utca. (MEZŐ) Mindkét utcanév használatos.

Cserepes~, *-re* (u., 27). – Ez volt a Cserepes-tanya, közvetlenül a falu alatt. Mostmár összeépült a Petőfi úttal. Cseréptetős házak voltak itt, innen a neve. (MEZŐ)

Csillag-hegy *Csillak-hegy, -re* (ke., 23). – Az elnevezésre nem kaptunk magyarázatot. PESTYnél és a kataszteri térképen *Csillagos* formában van meg. A lakosság használja a *Csillagos-hegy* névalakot is. (MEZŐ) A Csillag-hegy formát ismeri a lakosság, ezt az egy elnevezést használják.

***Csillagos** 1. Csillag-hegy. (MEZŐ)

Csillagos-hegy ~, *-re*, 1. Csillag-hegy. (MEZŐ)

Csokonai utca *Csokonaji ucca '-ra* (u., 1). – A Jókai utcából nyílik, a felszabadulás óta keletkezett. Népi neve még nincsen. (MEZŐ)

Dózsa György utca *Dóuzsa ucca, '-ra* (u., 25). – Ez az utcanév is a felszabadulás óta keletkezett. A lakosság inkább a régi *Eperjes köz* nevet használja még ma is. A Petőfi és a Kossuth utca közötti szakasz. (MEZŐ) Ma már inkább a hivatalos elnevezése ismert az utcának.

Dózsa utca 1. Dózsa György utca. (MEZŐ)

Düllő út *Düllő út, -ra* Sugár út, Rendes út.

Dzungel *Dzungèl, -ba* (u., 19). – Adatközlőink nem tudták megmondani, hogy miről nevezték el. Hivatalos neve *Földreform utca. A lakosság ezt ritkábban használja.

(MEZŐ) Adatközlőim ellentmondtak Mező állításának, szerintük a Dzsungel az Arany János (*Földreform) utcának csak egy részére vonatkozott, arra, amelyik vizes terület volt. Később ráépítkeztek, de a víz feljött a pincében. Meg is jegyezték az adatközlőim, hogy „ahol víz volt, ott víz lesz”.

***Földreform utca** *Főüdreform ucca, '-ra*, 1. Dzsungel. (MEZŐ)

Fő utca *Főü ucca, '-ra*, 1. Ady Endre utca. (MEZŐ) Ma is használatos elnevezés idősek, fiatalok körében egyaránt.

Gábor Áron utca *Gábor Áron ucca, '-ra* (u., 6). – Az utcának még nincs népi neve, a lakosság gyakrabban körülírással, az utcában lakók neve segítségével tájékozódik. (MEZŐ) Mező András megállapítása ma is jellemző.

Gárdonyi út *Gárdonyi ut, -ra*. (u., 32). – A nép sokkal gyakrabban *Paposi utnak* vagy *Nagy utnak* nevezi, mert a folytatása Papos községbe vezet, és egy széles földútra vonatkozik. (MEZŐ)

Gatyszár utca *Gatyszár ucca, '-ra* 1. Bem utca. (MEZŐ)

Gyulaházi út Ma: Kisvárdai út. Hívják *Bákai utnak* is, mert Szabolcsbáka is abban az irányban van.

Hársfa utca ~, '-ra, A József Attila utcát keresztezi. A Kovács dűlőjéből mértek ki egy utcát a cigány lakosság részére, akkor kapta a Hársfa utca nevet.

Honvéd utca *Homvéd ucca, '-ra* (u., 16). – Az utcanév a felszabadulás után keletkezett. Korábban *Korda utcának* hívták, és ez a név még ma is hallható, de a névadóra nem emlékeznek. (MEZŐ)

Hunyadi út *Hunyadi ut, -ra* (u., 22). – Ennek az utcának sincs népi neve. A *Kismada* nevű falurészhez tartozik, a lakosság ennek segítségével tájékozódik. (MEZŐ)

Ilki út (Ftkp. 36). – Az Ady út vége, illetve folytatása. Ilk község felé vezető út.

Jókai utca (Ftkp. 37). – *Jókaji ucca, '-ra*, 1. Cigány sor. (MEZŐ) Mező ezt az utat nem jelöli a kataszteri térképen. Cigány sorként 2. számmal a Hársfa utcát jelöli, helyesen.

József Attila utca *József Atilla ucca, '-ra* (u., 5). – Az egyik legismertebb hivatalos utcanév. (MEZŐ)

Kálvin tér ~, -re (tér, 15). – Sokan ismerik ezt a hivatalos nevet is, amely azzal magyarázható, hogy régi keletkezésű, az 1920-as években nevezték el. (MEZŐ)

Karászi út *Karászi ut, -ra* (u., 12). – Azért nevezik így a néhány házból álló utcát, mert a folytatása Nyírkarász községbe visz. (MEZŐ) Hivatalos neve: Árpád út.

Katona József utca *Katona József ucca, '-ra* (u., 17). – Régen Keresztes út volt a neve, a lakosság most is ezt használja szívesebben. A régi elnevezésre azonban nem kaptunk magyarázatot. (MEZŐ) Hívták Arad útnak is, de így ma már nem ismerik.

Keresztes út *Keresztes ut, -ra*, 1. Katona József utca. (MEZŐ) A római katolikus templomnál található, itt keresztezi egymást az Ady Endre, a Katona József és a Jókai utca: innen ered az elnevezés, s az idősebb korosztály máig ezt az alakot használja.

Kilencváros~, -ra (fr., 11), 1. Ady Endre utca. (MEZŐ) Adatközlőim szerint a Kilencváros az Ady Endre utcából nyíló Gábor Áron és a József Attila útból állt; a két utcában összesen volt kilenc ház, ezért hívták ezt a részt Kilencvárosnak.

Kismada ~, '-ra (fr.). – A református templomtól a Hunyadi utcát, Petőfi utcát és a Kossuth utcát foglalja magába, sőt a közeli Cserepest is ide értik. – A név történeti említéseit 1. a községről szóló részben. (MEZŐ) Csak az idősebb korosztály használja.

Kisvárdai út *Kizsvárdai ut, ~ -ra*, Gyulaházi útnak is hívják, a Kálvin térről nyílik, Kisvárdára tart.

Korda utca *Kòrda ucca, '-ra*, 1. Honvéd utca. (MEZŐ) Először Korda utca volt a neve, aztán Péchy Béla út lett, ma Honvéd út a neve. Már senki sem hívja Korda utcának.

Kossuth utca *Kosut ucca, '-ra* (u., 26). – A lakosság ezt a hivatalos nevet ritkán használja, inkább *Vasut uccának* nevezi, mert a vasútállomásra vezet. - Vö. Kismada. (MEZŐ)

Lóger *Lóugèr, -ra* (tér, 21). – Adatközlőink már nem tudták megmagyarázni a nevet. A Petneházáról, Nyírkarásról és Rohodról jövő utak találkozásánál fekszik, itt tartották régen a híres madai vásárokat. Erre utal a másik neve is: *Vásár tér*. A kataszteri térképen *Vásárhely* formában van meg. A tér mellett volt régebben egy csárda, amelyben a vásárosok számára árusítottak. (MEZŐ) Adatközlőim szerint valójában a három út találkozásánál nem a Lóger, hanem a csárda volt, a Lóger a Rohodi úton helyezkedett el.

Madách út *Madács ut, -ra* (u., 29). – Az utca a Vörösmarty úttal együtt a *Tök-páskom* nevű dűlőn épült, a lakosság mindkét hivatalos név helyett inkább ezt használja. (MEZŐ)

Nagymada ~, *'-ra*, 1. Ady Endre utca. (MEZŐ) Csak az idősebbek használják ezt az elnevezést.

Nagy út *Nagy ut, -ra*, 1. Gárdonyi út. (MEZŐ)

Nyírfa utca *Nyirfa ucca, ~ '-ra*, (Ftkp. 38). – A Hunyadi út végén kezdődik.

Oncsa ~, *'-ra* (8), 1. Ady Endre utca. (MEZŐ)

Ördög-ház *Ördök-ház, -hászho* (é., 7). – Két magyarázatot hallottunk a névre. Egyesek szerint ez egy elvarázsolt ház volt, ahová minden éjszaka összegyülekeztek a hazajáró lelkek, és kísértették az úton közlekedőket. Mások szerint egy Ördög nevű kerülőü (=

mezőőr) lakott benne, és róla nevezték el. (MEZŐ) Az Ilki út és az Alma út kereszteződésénél található.

Paposi út *Paposi ut, -ra*, 1. Gárdonyi út. (MEZŐ) Az idősebbek inkább Paposi útként ismerik.

Péchy Béla út Pécsi Béla út, ma: Honvéd út. Ma már csak az idősebb korosztály ismeri így, de ők sem használják.

Pelenka utca – Hivatalos neve: Toldi utca. Onnan kapta a nevét, hogy csupa fiatal pár költözött oda, s nagyjából egy időben születtek a gyerekek. Inkább a hivatalos nevének emlegetik az utcát.

Petneházi út *Petneházi ut, -ra* (u., 14). – Csak néhány ház van a Petneházára vezető út kiindulásánál. Hivatalos neve még nincsen. (MEZŐ)

Petőfi Sándor utca *Petőüfi ucca, '-ra* (u., 28). – Az utca folytatása Vajára vezet, ezért a nép inkább *Vaji utnak* hívja. - Vö. Kismada. (MEZŐ)

Petőfi utca 1. Petőfi Sándor utca. (MEZŐ)

Rákóczi Ferenc utca *Rákóuci ucca, '-ra* (u., 9). – Az egyik legismertebb hivatalos utcanev, mégis gyakran hallható a régebbi *Új sòr*. Ezt arról kapta, hogy az utca házai a századforduló óta épültek. (MEZŐ)

Rákóczi utca 1. Rákóczi Ferenc utca. (MEZŐ)

Rendes út (Ftkp. 40). – Ma: Sugár út. *Düllő* útnak is hívták.

Rohodi út *Rohodi ut, -ra* (ú., 24). – Az út Rohod községbe vezet, innen a neve. (MEZŐ)

Sugár út *Sugár ut, ~ -ra*. A Hunyadi utat és a Vasvári Pál utcát köti össze. Régen Rendes útnak, ill. *Düllő* útnak hívták.

Szabadság út *Szabaccság ut*, ~ -ra, (Ftkp. 41). – A Kossuth út és Kölcsey út közötti szakasz.

Szabolcs út *Szabolcs ut*, ~ -ra, (Ftkp. 42). – A Kisvárdai útról nyílik, a Zöld tanya felé megy.

Szent István utca *Szent István ucca*, '-ra, 1. Ady Endre utca. (MEZŐ)

***Szent Miklós** (13). – Ez a név a kataszteri térképen van, s Nagymadának a görögkatolikus templom környékén elterülő részére vonatkozott. Eredetileg nyilván a templom védőszentjét nevezték így. Adatközlőinktől nem hallottuk. (MEZŐ)

Szőlő út *Szőülőü ut*, -ra (u., 31). – Az utca folytatása a szőlőbe vezet, erre utal a név. (MEZŐ)

Táncsics Mihály utca *Táncsics ucca*, '-ra (u., 3). – A név a felszabadulás óta keletkezett. A lakosság ritkán használja (nem is mindig ismeri, s ez a legtöbb hivatalos névről elmondható), inkább körülírással vagy más módon tájékozódik. (MEZŐ)

Táncsics utca 1. Táncsics Mihály utca. (MEZŐ)

Temető út *Temetőü ut*, -ra, ma : Béke út. Ez vitt ki a Szőlőkhöz.

Tök-páskom ~, -ra, 1. Madách út. (MEZŐ)

Toldi utca *Toldi ucca*, '-ra, (Ftkp. 39). – Régen *Pelenka uccának* hívták, mert a fiatal házasok költöztek oda, és sok volt a gyerek.

Újfényes út ~, -ra, (Ftkp. 43). A Fényes tanya/1./ előtti út, megegyezik az Újfényes-tanyával.

Újfényes-tanya ~, '-ra, megegyezik az Ady lakóteleppel.

Újkaszáló utca *Újkaszálóu ucca, '-ra* (u., 18). – A névadásra és névhasználatra vö. Táncsics Mihály utca. (MEZŐ)

Új sor *Ùj sòr, -ra*, 1. Rákóczi Ferenc utca. (MEZŐ)

Vaji út *Vaji ut, -ra*, 1. Petőfi Sándor utca. (MEZŐ)

Vásár-hely 1. Lóger. (MEZŐ)

Vásár tér~, *-re*, 1. Lóger. (MEZŐ)

Vasút utca *Vasut ucca, '-ra*, 1. Kossuth utca. (MEZŐ)

Vasvári Pál utca *Vasvári Pál ucca, ~ '-ra*, Az Ady útból nyílik. A Csillagosra vezető út.

Vörösmarty út *Vörösmàrti ut, -ra* (u., 30). – L. Madách út. (MEZŐ)

Zrínyi út *Zrinyi ut, ~ -ra*, (Ftkp. 44). – A Kossuth útról leágazó, a vasúthoz vezető út.

4. Külterületi nevek

Akasztó-hegy *Akasztóu-hegy* (sz., 85). – PESTY: *Akasztóhegy*; Kat. térk:~. – A hagyomány szerint a régi világban több embert felakasztottak itt. (MEZŐ) Adatközlőim nem ismerik.

Arany-tó *Aran-tóu, -ba* (r., sz., k., 67). – Régen tó volt itt, amelyben kendert áztattak. Az adatközlők nem tudták megmondani, hogy miért nevezik így. Ezt a területet a madaiak a Goldstein-tag részének tekintik. A közelében van a Goldstein-tanya is. Azt egykori bérlőjéről nevezték el. (MEZŐ) Ma már nincs ott tó, sem nádas. Felszántották, később legelő volt azon a területen, majd kukoricás.

Asszony-tag *Asszon-tag*, -ba (sz., 62). – Mély fekvésű terület, az *Oláj-tag* része. – Népetimologikus alakulat, mert olykor még ma is előfordul az eredeti Asszon-tóu név, ezt jelölt birtokos szerkezetű alakban a PESTY gyűjteményében is megtaláltuk: *asszony tava*. – Az elnevezésre nem kaptunk magyarázatot. (MEZŐ)

***Asszony tava** 1. Asszony-tag. (MEZŐ)

Asszony-tó *Asszon-tóu*, -ba 1. Asszony-tag. (MEZŐ)

***Badacsony**. - PESTY: „*Badacson* nevű Szőlő hegy szomszédságában...” – Adatközlőink nem ismerik ezt a nevet. (MEZŐ)

Bagoly-hegy *Bagòj-hegy*, -re (gy., 51). – PESTY: *Bagoly hegy*; Kat. térk.: *Bagolyhegy*. – A hagyomány szerint régen erdő volt ezen a dombon, s az erdőben sok bagoly fészkel. Most egy másik nevét is használják: *Fülöp-tag*. Ezt egykori tulajdonosáról kapta. A benne lévő tanyának pedig *Fülöp-tanya* a neve (Hnt. 1962: *Fülöptag*). (MEZŐ)

Báki út környéke *Báki ut környéke*, környékére (sz., e., k., 41). – Kat. térk.: *Báki út környéke*. - A szokatlan szerkezet egyre inkább ismertté válik, tehát névvé fejlődik. Ebben nagy szerepe lehet a kataszteri térkép adatának, illetve a térkép forgatóinak. – A szerkezet a Nyírbákára vezető út mellett levő földekre vonatkozik. (MEZŐ)

***Báki-út-tanya** (36). – Kat. térk.: *Baki út tanya*. - Ma már nincs meg ez a tanya. (MEZŐ)

Bánom-tag ~, -ba (sz., 100). – A gazdája megbánta, hogy megvásárolta ezt a földet, mert nem termett semmit. (MEZŐ)

Barta-szállás *Bàrta-szálás*, -ra (sz., 93). – PESTY: *Barta szállása*; Kat. térk.: *Barta szállásra*. – Ma nem használják sem a Pesty gyűjteményében, sem a kataszteri térképen szereplő névalakot, a névadó személyéről sem tudnak semmit. (MEZŐ)

***Barta szállása** 1. Barta-szállás. (MEZŐ)

***Barta-szállásra** 1. Barta-szállás. (MEZŐ)

***Bay-tanya.** - Hnt. 1907: *Bay tanya*; DIENES, 351: *Bay-tanya*. – Az 1907-es helységnévtárban igen sok nyírmadai tanya neve szerepel. Ezeket azonban ma már nagyon nehéz lokalizálni vagy azonosítani, hiszen a századfordulótól 1945-ig ugyanaz a tanya ötször-hatszor cserélt gazdát, s a gazdaváltozással együtt járt a névváltozás is. Ezzel magyarázható, hogy adatközlőink a nevek helyhez kötésében sokszor ellentmondtak egymásnak, sőt önmaguknak is. Ezért a biztos esetek kivételével mi sem kötjük helyhez ezeket a neveket. (MEZŐ) A Bayak után Hunyadi Kálmán birtokába került.

Berke-hegy *Bèrke-hegy*, -re (sz., e., 104). – Kat. térk.: *Berkehegy*. – Az adatközlők már nem tudják megmagyarázni a domb nevét. (MEZŐ) Nem ismerik.

***Bernáth-hegy.** - PESTY: *Bernáth hegy*. –Már nem ismerik a nevet. (MEZŐ)

***Bersenyi-tanya.** - Hnt. 1907: *Bersenyi tanya*. – Adatközlőink nem ismerik a nevet (vö. Bay-tanya). (MEZŐ)

Bódi-kút *Bóudi-kut*, -ra (sz., 89). – PESTY: *Bodi kut*; Kat. térk.: *Bódi-kút*. – A dombos felszínű szántót arról nevezték el, hogy valaha egy kút volt itt. A lakosság a *Veress* részének tekinti. (MEZŐ)

Ciberés ~, -re (gy., sz., 72). – Kat. térk.: *Cziberis*. – Néhány kis homokdombra vonatkozik a név. Most gyümölcsös van a nagyobb részén, sok szilva terem benne. A nevet már csak a kataszteri térkép élte, igen kevesen ismerik. (MEZŐ)

***Combék** 1. Zsombék. (MEZŐ)

Cövekes ~, *Cövekezsbe* (sz., k, 80). – PESTY: *Czövekes*; Kat. térk.: ~.– A dombos felszínű föld a kiscgazdáké volt, és cövekekkel jelölték a mezsgyéket. (MEZŐ)

***Csák-tanya.** – Hnt. 1907: *Csák tanya*. – Ma már ezt a tanyanevet sem ismerik (vö. Bay-tanya). (MEZŐ)

Csokaly *Csokàj*, -ra (sz., r., k., e., tny., 86, 87, 90, 96). A leleszi konvent egyik, 1348. augusztus 29-én keltezett oklevelében bukkan fel először a neve: *Chakol* (KállayLevt. I, 218), ugyancsak egy határjáró oklevélben található a következő említése, amely szerint *Varasdobus*-sal határos: [possessio] *Chakal* (KárolyiOkt. I, 322). 1386-ban Madai András, a Károlyi-család és Kisvárdai Domokos az ura Chakalnak (ZichyOkt. IV, 316). 1393-ban találkozunk ismét a nevével, ekkor Vaja határjárása során említik: [possessio] *Chakal* (ZsigmOkt. 1, 358). 1402-ből pedig jobbágylakosságról is van tudomásunk: *Chakal* birtokosai panaszkodnak, hogy a rohodi nemesek fegyveres kézzel elfoglalták és használják *Chakalt*, az erdőket és berkeket kivágták, továbbá három ottani jobbágyukat köztük Péter kovácsot megverték és megsebesítették (ZsigmOkt. II/1, 190).

– PESTY: „*Csokaj tava*, melynek partján feküdt hagyomány szerint hason nevű Helység, mit igazol 1858-ban azon a tályon és éppen a tó parton víztől szabadult sikelyes helyen ekével feltöretett gyepek alatt még a római korból talált cserep darabok, különösen egy véka ürnyi még épségben kiásatott, de a fel emelésnél szélyel tört földel tele lévő 's újnyi vastagságu nagy Cserép edény is”; Kat. térk.: *Csokajok dűlő, Kis Csokaj, Nagy Csokaj*. – A mai adatközlők már nem tudják, hogy, ezen a helyen régen falu volt. Egy tanya van most itt, a nép *Csokàjnak* vagy *Csokàj-tanyának* nevezi. Megvan a Csokaly tava is, nemrégiben víztárolóvá alakították. (MEZŐ) Nyírmada határában a *Csokaly* és az ebből alkotott többi földrajzi név egy középkori falu emlékét őrzi.

Csokaly-tanya *Csokàj-tanya*, '-ra (tny., 87),1. Csokaly. (MEZŐ)

Csokaly tava *Csokàj tava*, '-ra (tó, 96),1. Csokaly. (MEZŐ)

Csonkás ~, *Csonkásba* (sz., 1., 58, 61). – Az adatközlők nem tudják, hogy miről kapta a nevét. Két részét különítik el, van *Kis-Csonkás* (Kat. térk.: *Kis csonkás*) és *Nagy-Csonkás* (Kat. térk.: *Nagy Csonkás*; PESTY: ~), a benne lévő tanyát pedig *Csonkás-tanyának* hívják. Ennek a nevét az 1962-es helységnévtár *Csonkástag* formában közli. Ezt az adatközlők nem ismerik. Az Asszony-tó folytatása, az Asszony-tó mögötti magasabban fekvő terület. (MEZŐ)

***Csonkás-tag** 1. Csonkás. (MEZŐ)

Csonkás-tanya ~, '-ra (tny., 57), 1. Csonkás. (MEZŐ)

Dongó-tag *Dungóu-tag*, -ba (sz., 74). --Régebbi tulajdonosáról nevezték el. A nép a Csokaly részének tekinti. (MEZŐ) Adatközlőim nem ismerik.

***Dorka szőlője**. - PESTY: *Dorka szőlője*. – A Temető útnál (ma: Béke út) van. (MEZŐ)

Eperjes *Eperjes*, *Eperjezsbe* (sz., 69). – Földiepret termeltek benne. Mondják *Epresnek* is. (MEZŐ) Adatközlőim nem értettek egyet ezzel a megállapítással. Ez a földterület a tulajdonosáról, Eperjes Béla főjegyzőről kapta a nevét.

Epres ~, *Eprezsbe*, 1. Eperjes. (MEZŐ)

Erdő alja *Èrdőü ajja*, '-ra (sz., 35). – Régebben uradalmi erdő volt itt, mostmár nincs semmi nyoma. (MEZŐ)

***Fábján gazza**. – PESTYnél találtuk a nevet (*Fábján gazza*), adatközlőink nem ismerik. (MEZŐ)

Fehér-tanya (tny., 105). – Ma mezőgazdasági terület, főként almát termesztenek benne, ezért *Fehér törpésnek* is hívják. A Goldstein- és a Zöld-tanya között terül el.

Fehér törpés Fehér-tanya

Fényes szálló *Fiényes szállóu*, (é., 106). – A Fényes-tanyán lévő cselédházak sora volt.

Fényes-tanya *Fiényes-tanya*, '-ra (tny., 55). – DIENES, 351: *Fényes-tanya*; Hnt. 1962: *Fényestanya* (11 házában 65 lakos él). - Régebbi tulajdonosáról nevezték el. (MEZŐ)

- **Fényes-tanya 1.**: Az Ilki út és az Alma út által határolt területet hívták eredetileg Fényes-tanyának.

- **Fényes-tanya 2.**: Ipari terület, az Ady útból nyílik.

Fóris-hegy *Fóris-hegy, -re* (sz., 64). – PESTY: *Fóris hegy*; Kat. térk.: *Fóris hegy*. – Egy magas dombra vonatkozik a név. A kataszteri térképen szereplő névforma már nem él, de talán a térkép készítésének idejében sem élt, hanem tollhibának tekinthető. (MEZŐ) A Kriskó-kert mögött lévő szőlős.

Forrás *Fóras, -ra* (gy., 1., 52). – Kat. térk.: *Forrás*. – Tiszta vizű forrás tört elő a domb aljában, de már nincs meg, mert a jószág betaposta. (MEZŐ)

***Fóris-hegy** 1. Fóris-hegy. (MEZŐ)

***Frenkel-tanya**. - Hnt. 1907: *Frenkel tanya*. – Ma már nem ismerik (vö. Bay-tanya). (MEZŐ)

***Fried-tanya**. - Hnt. 1907: *Fried tanya*. – ma már ezt a nevet sem lehet azonosítani (vö. Bay-tanya). (MEZŐ) Az Ilki úton a Szeszgyárral szemben lévő terület, az Állami Gazdaság méregraktárként használta, de volt már rajta malom és takarmánykeverő is.

Fülöp-tag ~, *-ba*, 1. Bagoly-hegy. (MEZŐ)

Fülöp-tanya ~, *'-ra*, 1. Bagoly-hegy. (MEZŐ)

Galambos ~, *-ra*, *Galambosba* (sz., gy., 47). – PESTY: *Galambos*. – Pesty adatközlője a tavak között említi, a területnek most is van mélyebben fekvő része. A domboldalakon régebben erdő volt, és sok vadgalamb fészkelte benne. (MEZŐ) A Fehér-tanyánál van, Hunyady Béla volt a birtokosa.

Garda *Gàrda, '-ba* (r., k., sz., 73). – Régen mély vízállás volt itt, melybe sokan belefelladtak. Mellette épült egy modern sertéshizlalda. (MEZŐ) A magyar nyelv értelmező kéziszótára szerint a szó kifejlett pontynál kisebb, szálkás, de jóízű húsú édesvízi halat jelent (vö. ÉKsz. II. 994). A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára szerint a szónak a *hal* jelentésén kívül érdemes lenne összefüggést keresni a *kard* szóval is, mivel számos nyelvben e hal neve 'szablya, kés, borotva, sarló, vágóeszköz' jelentésű szó (vö. TESz. I. 1030).

Goldstein-tag *Gòrstán-tag, -ba* (sz., gy., 67). – Egykori bérlójéről nevezték el. Van benne egy tanya, ezt az 1962-es helységnévtár is említi: *Goldstein-tanya* (10 házában ekkor 47 lakos élt). - Vö. Arany-tó. (MEZŐ)

Goldstein-tanya *Gòrstán-tanya, '-ra*, 1. Arany-tó, Goldstein-tag. (MEZŐ)

***Grünwald-tanya.** – Hnt. 1907: *Grünwald tanya.* – Nem ismerik ezt a tanyanevet sem (vö. Bay-tanya). (MEZŐ) Ma valószínűleg Vajához tartozik.

***Gyarmat-hegy.** – A nevet PESTY anyagában találtuk (*Gyarmat hegy*), ma nem ismerik. (MEZŐ)

Háromszögű-dűlő *Háromszögü-düllőü, -be* (sz., 95). – Alakjáról nevezték el. (MEZŐ)

***Horváth-hegy.** – PESTY: *Horváth hegy.* – Ma nem ismerik. (MEZŐ)

***Hunyadi-kis-tanya** *Hunyadi-tanya, '-ra* (tny., 37). – A tanya megvan már a kataszteri térképen is: *Hunyadi tanya.* – Két tanya volt a Hunyadi család birtokában, amely most már összeépült. Forrásaink el is különítik őket egymástól: Hnt. 1907: *Hunyadi I. tanya, Hunyadi II. tanya*; DIENES, 351: *Hunyadi kis tanya, Hunyady nagy tanya* [!]. – Az 1962-es helységnévtár pedig a közeli Zöld-tanyával együtt említi: *Hunyadi- és Zöldtanya.* A két tanyán 13 házban 92 lakos él, az alsó tagozatosok számára általános iskola van (Hnt. 1962). – A Hunyadi-tanya környékén elterülő szántót *Hunyadi-tagnak* nevezik. (MEZŐ)

A 4 Hunyady testvér egyikének a birtoka volt.

***Hunyadi-nagy-tanya** 1. Hunyadi-kis-tanya. (MEZŐ)

Hunyadi-tag ~, *-ba* 1. Hunyadi-kis-tanya. (MEZŐ)

Hunyadi-tanya ~, *'-ra*, 1. Hunyadi-kis-tanya. (MEZŐ)

***Hunyadi I. tanya** 1. Hunyadi-kis-tanya. (MEZŐ)

***Hunyadi ll. tanya** 1. Hunyadi-kis-tanya. (MEZŐ)

Jóléti tó (tó, 107). – Szabadidős tó. Még nincs hivatalos neve.

***Kakukk-vár.** - PESTY: *Kakuk vár.* – Ma nem ismerik. (MEZŐ) (A Perényi tanyán lehet)

Kápolna *Kápòlna*, '-ra, *Kápòlna-tóu*, -ba (sz., r., 1., 60). - Mély fekvésű vízállásos hely, újabban legelőnek használják. A legenda szerint nagyon régen egy kápolna állt itt, amely egyszer elsüllyedt. Mesélik, hogy minden hetedik évben újra hallani a kápolna harangjainak a szavát. PESTYnél az alábbi adatot találjuk: „*Kápolna laposa*, mely mellett feküdt a 7-ik században elpusztult *Kápolna* helysége...” – Az első név a kataszteri térképen is megvan (*Kápolna lapos*), és ma is ismerik. (MEZŐ)

Az Asszony-tó környéke, a lapos rész, amely a Fényes tanyától a Perényi tanyáig tart.

Kápolna-lapos *Kápòlna-lapos*, -ra (r., k., 56), 1. Kápolna. (MEZŐ)

***Kápolna laposa** 1. Kápolna. (MEZŐ)

Kápolna-tó 1. Kápolna. (MEZŐ)

Karászi-szeg ~, -be (sz., 49). – PESTY: *Karászi szeg.* – A nyírkarászi határ beszögellésére vonatkozik. (MEZŐ)

***Kender-szer.** – PESTY: *Kender szer.* – Ma nem ismerik. (MEZŐ) A Goldstein-tanya laposabb része, vizes rész, kenderáztatásra használták.

Kétház-tanya *Kéthász-tanya*, '-ra (íny., 91). – Hnt. 1962: *Kétháztanya*. Két ház van rajta. (MEZŐ)

Kettős-hegy *Kettőüs-hegy*, -re (sz., 42). – Kat. térk.: *Kettőshegy*. – Egy hosszú, két csúcsú dombvonulat neve. (MEZŐ)

Kis-Csokaly *Kis-Csokaj*, -ra (sz., 86), 1. Csokaly. (MEZŐ)

Kis-Csonkás ~, -*Csonkáztsba* (sz., 58), 1. Csonkás. (MEZŐ)

Kis-mező - *Kis -mezőü, -re* (sz., 98); – PESTY: *Kis mező*; Kat. térk.: *Kis mező*. – A sík szántót méretéről nevezték el. (MEZŐ)

***Klein-tanya**. – Hnt. 1907: *Klein tanya*. – Nem ismerik. (MEZŐ) A Morvay-tanya hátánál.

Koportos (r., 108). – A Perényi tanyánál található, madai terület volt, ma is madaiak birtoka.

***Körtvély-szög** (sz., szó., 83). – Kat. térk.: *Körtvélyszög*. –, Ma nem ismerik. A terület a szőlőben van. (MEZŐ)

Krausz-porta (ke., 109). – Krausz Mórnak – a Takarékpénztár alapítójának – a telke. Ma játszótér van rajta. A telek mögött volt a Krausz-tanya.

***Krausz-tanya**. – Hnt. 1907: *Krausz tanya*. – Ma nem ismerik (vö. Bay-tanya). (MEZŐ) A Goldstein-tanyával szemben volt. Krausz szőlője a Fehér-tanyán van.

***Kresznóczky-tanya**. – Hnt. 1907: *Kresznóczky tanya*. – Az adatközlők már erre a tanyára sem emlékeznek. (MEZŐ) Pusztadoboshoz tartozhat.

Kriskó-kert (ke, 110). – A volt görög pap birtoka, szőlőskert. A Fóris-hegy előtt volt.

***Kurta parlag**. – Adatközlőink nem ismerik, a PESTY anyagában fordul elő a név: *Kurta pallag*. (MEZŐ) Valószínűleg Pusztadoboshoz tartozik.

***Kutya-hegy**. – Ez a név is csak PESTY-nél található: *Kutya hegy*. – Adatközlőink nem ismerik. (MEZŐ) Pusztadoboshoz tartozó terület lehet.

***Latorca-hegy**. – PESTY: „a *Latorcza hegy* alatt elnyúló forrás...” Ma nem ismerik. (MEZŐ) Valószínűleg pusztadobosi terület.

***Lator-hegy.** – Ez a név is csak PESTYnél szerepel: *Lator hegy*. Az adatközlők nem ismerik. (MEZŐ) Valószínűleg Pusztadoboshoz tartozik.

***Lévay-tanya.** – Hnt. 1907: *Lévay tanya*. – Ma nem ismerik. (MEZŐ)

Lucernás *Lucèrnás, Lucèrnászba* (sz., 84). – A madaiak nem emlékeznek rá, hogy valaha lucernát termelt volna ez a homokos, dombos terület. (MEZŐ) A Gárdonyi út vége és a 41-es főút közötti terület. (Tisza Sándorné Molnár Erzsébet – az egyik adatközlő– apjának a birtoka volt.)

***Matyi szőlője.** – PESTY: *Matyi szőlője*. – Ma nem ismerik. (MEZŐ) A Zöld-tanya előtt volt. Ezen a helyen volt egy vadászház.

Méhes-hegy *Mièhes-hegy, -re* (sz., 71). – PESTY: *Méhes hegy*. – Régen erdő volt itt, és vadméhek éltek benne. Van a domb mellett egy lapos mélyedés, mely régen tó volt. Most ez is szántó. A neve Pesty gyűjteményében és a kataszteri térképen *Méhestó* formában van meg, s ezt ma is használják. (MEZŐ)

Méhes-tó *Mièhes-tóu, -ba*, 1. Méhes-hegy. (MEZŐ)

Mogyorós *Mogyoróus, Mogyoróuzsba* (sz., 97). – Kat. térk.: *Mogyorós*.– Egy sík földterületet jelöl a név. Ma hallható a névnek a *Mogyorós-tábla* változata is. Van a területen egy tanya, amely dűlőjéről kapott nevet: Mogyorós-tanya. (MEZŐ) A Hunyadi-kis-tanyától (Csokalynál) a 41-es főútig terjedő rész neve.

Mogyorós-tábla *Mogyoróus-tábla, '-ra*, 1. Mogyorós (MEZŐ).

Mogyorós-tanya *Mogyoróus-tanya, '-ra* (tny., 94). – Hnt. 1962: Mogyoróstanya. – L. Mogyorós. (MEZŐ)

Morvay-tanya *Mòrvaji-tanya, '-ra* (tny., 43). – Hnt. 1962: *Morvaytanya*. – A felszabadulás előtti tulajdonosról nevezték el. 1960-ban 4 házában 30 lakos élt. (MEZŐ)

Nádas-tó *Nádas-tóu, -ra* (r., sz., 45). – PESTY: *Nádas-tó*. – Régen mély víz volt itt. A víz partján sok volt a nád, erről nevezték el. Van a közelében egy tanya is, ennek *Nádas-tóu-tanya* a neve. (MEZŐ)

A Goldstein-tanyán lévő tó neve. Ezen a területen volt a Kender-szer.

Nádas-tó-tanya *Nádas-tóu-tanya, '-ra* (tny., 46), 1. Nádas-tó. (MEZŐ)

Nagy-Csokaly *Nacs-Csokàj, -ra* (sz., r., 90), 1. Csokaly. (MEZŐ)

Nagy-Csonkás *Nacs-Csonkàs, -Csonkàsba* (sz., 1., 61), 1. Csonkás. (MEZŐ)

Nagy-kaszáló *Naty-kaszállóu, -ra* (r., k., 81). – A kaszálót méretéről nevezték el. (MEZŐ)

***Nyáras-hegy.** - PESTY: *Nyáras hegy*. – Adatközlőink nem ismerik. (MEZŐ)

Nyilas-hegy ~, *-re* (sz., 48,53). – PESTY: *Nyilas hegy*. – A domb hosszan nyúlik el a határ északi részében. Volt mellette régen egy tó, most jó szántó van a helyén. Ezt *Nyilas-hegy àjjának* hívják (Kat. térk.: *Nyilashegy alja*). Az adatközlők nem tudták megmagyarázni a neveket. (MEZŐ)

Nyilas-hegy alja *Nyilas-hegy àjja, '-ra* (sz., 59), 1. Nyilas-hegy. (MEZŐ)

Nyulas ~, *-ra* (sz., 78). – Vadászatok alkalmával ezen a részen lövik a legtöbb nyulat. – Van a területen egy tanya, ennek Nyulas-tanya a neve. (MEZŐ)

Nyulas-tanya ~, *-ra* (tny., 82), 1. Nyulas. (MEZŐ)

Ófényes-tanya ~, *'-ra*, (tny, 111). – A Fényes-tanya mögötti terület, az Ilki út felől.

Oláh-tag [?] *Oláj-tag, -ba* (sz., 63). – Régebben egy tanya is volt itt, melynek már csak a helye van meg. A címszó kiemelése azért bizonytalan, mert ennek a tanyának a neve megvan már az 1907-es helységnévtárban Olaj tanya formában. (MEZŐ) A Fényes-tanya és a Fülöp-tag között található.

***Olaj-tanya** 1. Oláh-tag. (MEZŐ)

Patay-erdő *Pataji- erdőü, -be.* (e., 112). – A Jókai út végén van, a Patay család birtoka volt. A Goldstein-tanya mögött található.

Patay-tag *Pataji-tag, -ba* (sz., 50). – A Patay-család Nyírmada egyik nagybirtokosa volt. A család egyik tagjáról, Patay Istvánról, a híres csendbiztosról ma is legendák keringenek a faluban. A Patay-tagban lévő tanyára vonatkozott a Hnt. 1907. *Patay tanya* adata. Ez talán a Nádas-tó-tanyával volt azonos. (MEZŐ) Patay István (1807. 05. 19. Nyírmada - 1878. 05. 05. Debrecen) az 1848-49-es szabadságharc katonai szervezője, vezetője, honvéd ezredese volt (vö. Beregi találkozások, 23-36)

A Patay-tag Patay-erdőnél; a Jókai út végén jobb irányban (balra a Goldstein tanya van) található.

***Patay-tanya** 1. Patay-tag. (MEZŐ)

Patay-tó *Pataji-tóu,* (tó, 113). – A Goldstein- és a Zöld tanya között volt.

Péchy-tag Péchy-tanya.

***Péchy-tanya.** – Hnt. 1907: *Péchy tanya.* – Már nem sikerült azonosítani. (MEZŐ) – Adatközlőim szerint a 41-es főút és a vasút között lévő terület a Péchy-tag.

***Régi-Szarvas-csárda** (e., 34). – Kat. térk.: *Régi szarvas csárda.* – Régen egy Szarvas nevű csárda állt itt, ahol a hagyomány szerint a postakocsik is megálltak, ugyanis itt vezetett egy fontos útvonal. A csárdában gyakran tanyáztak betyárok, akik éjjel kifosztották az utasokat, vagy még az úton feltartóztatták őket. – A nép ma az egész területet Szarvasnak nevezi, csupán a legmagasabb dombnak ad külön nevet: Szarvas-hegy. Ez megvan a PESTY gyűjteményében (*Szarvas hegy*) és ugyanilyen formában a kataszteri térképen is. (MEZŐ)

Ricse-hegy ~, *-re* (szó., 79). – PESTY: „Ricse hegy név alatt, mellyen a községnek híres nyíri bortermő szőlőjei vannak, ...”; Kat. térk.: *Ricsó hegy.* – Az adatközlők már nem

tudják megmondani, hogy miről kapta nevét a magas domb. (MEZŐ) Adatközlőim szerint a gazdájáról nevezték el.

***Ricsó-hegy** 1. Ricse-hegy. (MEZŐ)

Rókaljuk *Róukajuk, -ra* (sz., 101). – Sok róka élt itt. (MEZŐ)

Sige ~, *'-re* (sz., 66). – Az elpusztult Sige falu határából nyúlik át egy kis darab a madai határba. Van a közelben egy tanya is, amelynek Sige-tanya a neve. – L. Rohod községnél! (MEZŐ) Rohodi terület.

Sige-tanya ~, *'-ra* (tny., 68), 1. Sige. (MEZŐ) Madaiak használják, de rohodi terület.

Szabadidős tó vagy Jóléti tó. A Dorka szőlőjével szemben található. 2004-ben kezdték el kialakítani, nagyrészt pályázat útján nyert pénzből. Még nincs hivatalos elnevezése.

Szarvas *Szàrvas, Szàrvazsba*, 1. Régi-Szarvas-csárda. (MEZŐ)

Szarvas-hegy *Szarvas-hegy, -re* (sz., 33), 1. Régi-Szarvas-csárda. (MEZŐ)

***Szegedy-tanya**. – Hnt. 1907: *Szegedy tanya*. - Ma nem ismerik ezt a nevet sem (vö. Bay-tanya). (MEZŐ)

Szemszúró *Szemszuróu, -ba* (sz., 103). – Tüskés bozótok voltak itt. (MEZŐ)

***Szent Pál erdeje**. ---,-PESTY: *Szent pál erdeje*. - Ma nem ismerik a nevet. (MEZŐ)

Szeszfőzde *Szeszfőüzde*, (é., 114). – Az Ófényes-tanyán van.

Szőke-parlag *Szöüke-pallag, -ra* (sz., 44). – Kat. térk.: *Szőke pallag*. Az adatközlők nem tudták megmondani, hogy miről nevezték el. (MEZŐ)

Szőke-tanya *Szöüke-tanya, '-ra* (tny., 40). – Kat. térk.: *Szőke tanya*; Hnt. 1962: *Szőketanya* (8 házában 54 lakos él). – Régebbi tulajdonosáról nevezték el. (MEZŐ)

Szőlőhegy *Szöülőühegy, -re* (szö., 75). – A címszóként kiemelt név nemcsak erre a dombra vonatkozik, hanem a környező szőlőkre is. A kataszteri térképen erre a területre a *Szőlők* adatot találjuk. Ez tanya nevéként fordul elő az 1962-es helységnévtárban: *Szőlők* (8 házában 48 lakos él). (MEZŐ)

***Szőlők** 1. Szőlőhegy. (MEZŐ)

Szőlő-lapos *Szöülőü-lapos, -ra* (sz., 1., 76). – Mély fekvésű terület a szőlők mellett. A Hnt. 1962. *Szőlőlapos* külterületi lakott helyet említ, mely a területen lévő egy házból álló tanyára vonatkozik. (MEZŐ)

***Taplós-hegy**. – PESTY: *Taplós hegy*. – Ma nem ismerik. (MEZŐ)

Tér-völgy *Tér-vöügy, -be* (sz., e., 54). – PESTY: *Térvölgy*. – Adatközlőink nem tudták megmagyarázni a mélyedés nevét. (MEZŐ) A vasút mellett található.

Tóth Balázs-hegy *Tóud Balás-hegy, -re* (sz., 88). – PESTY: *Tóth Balázs hegye*; Kat. térk.: *Tót balázshegy*. – Egy viszonylag magas domb ez, nevét a népemlékezet szerint még a jobbágyvilágban kapta. (MEZŐ)

***Tóth Balázs hegye** 1. Tóth Balázs-hegy. (MEZŐ)

Tök-páskom ~, *-ra* (sz., 77). – Alacsony, futóhomokos halmokra vonatkozik a név. Régen tököt termeltek itt. A név második elemét nem tudták megmagyarázni. (MEZŐ) A páskom legelőt jelent, a latin *pascere* 'legel, legeltet' származéka (vö. TESz. III. 117-118, ÉKSz. V. 677). A terület a vasút mentén helyezkedik el, korábban legelő volt ezen a részen.

Uray-rész *Uraji-riész, -re* (sz., 102). – Egykori tulajdonosáról nevezték el. (MEZŐ)

Úrbéri-legelő *Úrbiëri-legelőü, -re* (sz., 1., 70). – Kat. térk.: *Úrbéri legelő*. – Csak a kataszteri térképet ismerő emberek tudtak felvilágosítást adni róla. (MEZŐ) – A Fényes-tanyától a Perényi-tanya felé vezető út melletti legelő, kaszáló.

Vajda-hegy *Vajda-hegy, -re* (sz., 65). – PESTY: *Vajda hegy*; Kat. térk.: *Vajdahegy*. – Egy kiemelkedő domb neve. A névadóra már nem emlékeznek. (MEZŐ) A pusztadobosi szőlőknél található.

Veres-dűlő *Verezs-düllőü, -be* (sz., r., 99). – Adatközlőink szerint a talajáról nevezték el. A legmélyebben fekvő részét *Veres-laposnak* mondják. Forrásainkból a következő adatok tartoznak ide: PESTY: „*Véres vagy veres oldal* mely utóbbi hagyomány szerint egy ottan szomszéd Valya városa valamelyik birtokosa által meg ölt madai lakos vérdíjába szakítottatott és ítéltetett a madai határhoz, ...”; Kat. térk.: *Vörös dűlő*. – A Pesty-féle hagyományt most nem ismerik. (MEZŐ) A vasút és a Hízlalda közötti rész neve.

Veres-lapos ~, *-ra*, 1. Veres-dűlő. (MEZŐ)

***Veres-oldal** 1. Veres-dűlő. (MEZŐ)

***Véres-oldal** 1. Veres-dűlő. (MEZŐ)

***Vörös-dűlő** 1. Veres-dűlő. (MEZŐ)

Zoltán-tag *Zóután-tag, -ba* (sz., 38). – Régebbi tulajdonosáról nevezték el. Van a közelben egy tanya is, amelynek korábban (Hnt. 1907) Zoltán tanya volt a neve. Most *Zőüt-tanyának* hívják. (MEZŐ) A Zöld-tanyát egy földút köti össze Ilkkel, azon az úton juthatunk el a Zoltán-taghoz, ami egy Ilk alatt fekvő terület.

***Zoltán-tanya** 1. Zoltán-tag. (MEZŐ)

Zöld-tanya *Zőüt-tanya, '-ra* (tny., 39). – Hnt. 1962: Hunyadi- és Zöld tanya (a két tanyán az 1960-as népszámlálás szerint 13 házban 92 lakos él, általános iskola van). – Adatközlőink nem tudták megmondani, hogy miről nevezték el. (MEZŐ) A Hunyadinagy-tanyával azonos. Hunyady Ferenc és Hunyady Béla birtoka volt. Erdős, fenyves rész volt, Hunyady Ferenc nevezte el ennek kapcsán Zöld-tanyának.

Zsámbék Az Asszony-tó környékét hívják Zsámbéknak, mert zsombékos terület.

Zsombék *Zsombiék, Zsombiégba* (sz., 92). – PESTY: *Zsombék*; Kat. térk.: *Czombek*. – Régen zsombékos tó volt itt, arról nevezték el. A kataszteri térképen található névformát ma nem ismerik. (MEZŐ) Így ismerik.

III. SZERKEZETI NÉVRENDSZERTANI ELEMZÉS

Dolgozatomban ebben a részben Nyírmada község bel- és külterületi neveinek szerkezet szerinti névrendszertani csoportosítását végzem el. Munkám során Hoffmann István ide vonatkozó, illetve hasonló jellegű tanulmányait használtam föl. Elmélete a leíró elemzésben, mely a nevek szerkezetét mutatja be, központi helyet foglal el a névrész, ami a névnek az a szegmense, amely információt közöl a denotátumról (vö. Hoffmann, 1993: 30).

Funkcionális- szemantikai szempontok alapján vizsgálom a neveket, amit lexikális- morfológiai elemzéssel bővítek.

A) Nyírmada település belterületi nevei

1. Utcák, terek, utcarészek nevei

A község hivatalos utcanevei meglehetősen homogén képet mutatnak. Huszonnyolc olyan hivatalos vagy hivatalos jellegű utcanév van Nyírmadán, amelyben a kiegészítő rész emlékeztető funkcióban álló személynév. Alaprészeik mindig *út* vagy *utca*: *Ady Endre/utca*, *Arany János/utca*, *Árpád/út*, *Bem utca*, *Csokonai/utca*, *Dózsa György/utca*, *Dózsa/utca*, *Gábor Áron/utca*, *Gárdonyi/út*, *Hunyadi/út*, *Jókai/utca*, *József Attila/utca*, *Katona József/utca*, *Kossuth/utca*, *Madách/út*, *Péchy Béla/út*, *Petőfi Sándor/utca*, *Petőfi/utca*, *Rákóczi Ferenc/utca*, *Rákóczi/utca*, *Szent István/utca*, *Szabolcs/út*, *Vörösmarty/út*, *Táncsics/utca*, *Toldi/utca*, *Vasvári Pál/utca*, *Zrínyi/út*, *Táncsics Mihály/utca*.

Tér utótaggal azonban csak egy szerepel: *Kálvin/tér*.

Három hivatalos utcanév bővítményrésze konvencionálisnak mondható. Mindegyik név alaprésze *út* vagy *utca*: *Béke/út*, *Honvéd/utca*, *Szabadság/út*.

Az irány megjelölése fejeződik ki az alábbi nevek bővítményében, melyek alaptagja szintén *út* vagy *utca*: *Alma/út*, *Szőlő/út*, *Temető/út*, *Vasút/utca*. Öt név bővítményrésze egyrészes képzett helynév: *Ilki/út*, *Karászi/út*, *Paposi/út*, *Rohodi/út*, *Vaji/út*; három név

kiegészítő névrésze pedig kétrészes képzett helynév: *Gyulaházi/út*, *Kisvárdai/út*, *Petneházi/út*.

Az *Arad/út* bővítménye emlékeztető funkcióban áll.

A *Sugár/út* kiegészítő névrésze a denotátum alakjára vonatkozik; a név minőségjelzős szerkezetből, szintagmatikus szerkesztéssel alakult.

Népi elnevezések

Kilenc olyan egyelemű nevet találtam a népi elnevezések között, amelyek utcát, teret, utcarészletet neveznek meg: *Cserepes*, **Csillagos*, *Dzsungel*, *Kilencváros*, *Lóger*, *Oncsa*, **Szent Miklós*, illetve *Vásártér*, *Vásár-hely*. Jelentéshasadással keletkeztek a következő nevek: *Lóger*, *Oncsa*, *Vásártér*, *Vásár-hely*. Ellipszissel jött létre a *Cserepes*, metaforikus névadással pedig a *Dzsungel* elnevezés. Képzéssel keletkezett a **Csillagos* név. A *Kilencváros* mennyiségjelzős szerkezetből alakult szintagmatikus szerkesztéssel. A **Szent Miklós* elnevezés a község görögkatolikus templom környékén elterülő részére vonatkozott, a név alaprésze tulajdonképpen hiányzik, csupán az emlékeztető funkcióban álló személynévi bővítményrész alkotja a nevet.

A kétrészes népi nevek közül egy (*Cigány/sor*) az ott lakó emberekre utal.

A minőségjelzős szerkezetből szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek közül három bővítménye a hely korát jelöli: *Új/sor*, *Újkaszáló/utca*, *Újfényes/út*; egy pedig a denotátum állapotát: *Rendes/út*. A hely alakjáról ad információt (2): *Düllő/út*, *Gatyaszár/utca*.

A **Földreform/utca* kiegészítő része emlékeztető funkcióban áll, eseményre vonatkozik.

A *Korda/utca* bővítményrésze konvencionálisnak mondható.

Viszonylag kevés azoknak az utcaneveknek a száma, amelyek kiegészítő része fontosságot, illetve másik utcához viszonyított nagyságot, elhelyezkedést jelöl (2): *Fő/utca*, *Nagy/út*. Mindkettő minőségjelzős szerkezetből, szintagmatikus szerkesztéssel keletkezett.

2. A település egyéb részei

A *Kis/mada* és *Nagy/mada* nevek alaptagja megnevező funkcióban áll, a település egy-egy részét jelölik. Bővítményrészeik a hely sajátosságát fejezik ki, tulajdonságra vonatkoznak, oppozícióban állnak egymással.

Az *Ady/lakótelep* kiegészítő része emlékeztető funkcióban álló személynév. Ennek az elnevezésnek a szinonimája az *Újfényes/tanya*, mely a terület nem hivatalos neve. Bővítményrésze összetett szó, a hely korára utal oppozícióban áll az *Ófényes/tanya* kiegészítő részével.

Két olyan nevet is ebbe a csoportba sorolok, melynek alaptagja épületet jelöl: *Cédula/ház*, *Ördög/ház*; az előbbi bővítménye a hely funkciójára, míg az utóbbié a hely használójára emlékeztet.

A belterülethez tartozik még a *Csillag/hegy*, melynek szinonimája a *Csillagos/hegy*, melyek alaptagja domborzati formát jelöl, bővítményeik pedig égitestekhez való viszonyt kifejező névrészek. A nevek egyelemű képzett formáját, a **Csillagost* ma már nem használják.

A *Tök/páskom* nem hivatalos elnevezés a *Vörösmarty/utca* szinonimája, a kiegészítő névrész pedig arra utal, hogy annak idején milyen növényt termesztettek azon a helyen.

Összefoglalva Nyírmada belterületének elnevezéseiben a 'valamilyen sajátosság + helynévfajta megjelölése' funkcionális szerkezet dominál, ezen belül is sokszor a hellyel kapcsolatba hozható ember vagy emberek csoportjára való utalás a bővítményrész szemantikai tartalma.

Megjelenik az egymáshoz való viszonyítottság mint szemantikai sajátosság, illetve akad néhány csoportba nem sorolható név is.

B) Külsőterületi nevek

1. Művelés alá vett területek, határrészek nevei

E csoport kialakítása egyfelől formális, másfelől kizárásos alapon történt.

Egyrészes nevek:

Az egyrészes nevek alcsoportjait a bennük kifejeződő szemantikai tartalom alapján különítettem el:

- a) Helyviszonyt fejeznek ki a **Badacsony, Csokaly, Sige* elnevezések.
- b) Víz mellett van (1): *Forrás*. Ez a név tulajdonképpen csak jelzi, hogy valaha azon a területen forrás volt, amit később betapostak a jószágok. A név metonimikus úton keletkezett.
- c) Építményt, vagy annak részét jelöli a következő két név: *Cövekes, Kápolna*. Metonimikus úton keletkeztek.

A hely külső dologhoz való viszonyát kifejező névrészek:

- d) A hely növényzetére utalnak (6):
Az *Epres, Lucernás, Mogyorós, Zsombék, Zsámbék* nevek jelentéshasadással keletkeztek, míg a **Szőlők* elnevezés névszójellel morfológiai szerkesztéssel alakult. Ide sorolható még a *Csonkás* is, a név képzéssel keletkezett.
- e) A hely állatvilágára utalnak (4): *Galambos, Garda, Rókalyuk, Szarvas*. Képzéssel jött létre a *Galambos*, a *Garda* jelentéshasadással, a *Rókalyuk* és a *Szarvas* pedig metonimikus úton keletkezett.
- f) Személynévi eredetű a következő név: *Eperjes*.
- g) A hellyel kapcsolatos eseményt jelöl a *Ciberés* elnevezés, ami képzéssel keletkezett.

Kétrészes nevek:

Alcsoportok:

h) Helyviszonyt fejeznek ki az alábbi nevek (9):

- Kiegészítő névrészüik településről kapott név: *Csokaly/tanya, Csokaly/tava, *Gyarmat/hegy, Karászi/szeg, Sige/tanya.*
- Bővítvényeik arra utalnak, hogy lakott terület közelében helyezkednek el: **Báki-út/tanya, Báki út/környéke.*
- Bővítvényeik arra utalnak, hogy tájrész közelében vannak: *Erdő/alja, Nyilas-hegy/alja.*

i) Az alábbi nevek bővítvényei építményre, vagy annak részére utalnak (5): a *Cserepes/tanya, Kápolna/lapos, *Kápolna/lapos, Kápolna/tó, a Kétház/tanya* jelzős szerkezetből, szintagmatikus szerkesztéssel alakult, és a denotátum tulajdonságára is utal.

A hely külső dologhoz való viszonyát kifejező névrészek:

j) A kiegészítő névrész a hely növényzetére utal (11):

*A Berke/hegy, *Kender/szer, *Körtvély/szög, Mogyorós/tábla, Mogyorós/tanya, Nádas/tó, Nádas-tó/tanya, *Nyáras/hegy, Szőlő/hegy, Szőlő/lapos, *Taplós/hegy.*

k) A bővítvényrész a hely állatvilágára utal (7):

*Bagoly/hegy, *Kakukk/vár, *Kutya/hegy, Méhes/hegy, Méhes/tó, Nyulas/tanya, Szarvas/hegy.*

l) A hellyel kapcsolatos eseményt jelölnek a következő nevek (3): *Bánom/tag*, ami igés szerkezetű; a *Nyilas/hegy, *Véres/oldal* nevek, amelyek kiegészítő részei képzett melléknevek.

Az alaprész szerinti típusok:

- *Dűlő* utótagú nevek: Háromszögű/*dűlő*, Veres/*dűlő*.
 - *Kert, kertek, porta* alaptagú nevek: Kriskó/*kert*, *Matyi/*szőlője*. Ezek a nevek birtokviszonyt fejeznek ki, az első abban az értelemben, hogy ő a terület tulajdonosa, a második pedig, hogy ő a használója.
 - *Legelő* utótagú: Urbéri/*legelő*. Birtokviszonyt kifejező név.
 - *Kaszáló* utótagú: Nagy/*kaszáló*.
 - *Parlag* alaptagú nevek: *Kurta/*parlag*, Szőke/*parlag*.
 - *Mező* utótagú: Kis/*mező*.
 - *Oldal* alaptagú: *Véres/*oldal*
 - *Tag* utótagú: Asszony/*tag*, Bánom/*tag*, *Csonkás/*tag*, Dongó/*tag*, Fülöp/*tag*, Goldstein/*tag*, Hunyadi/*tag*, Oláh/*tag*, Patay/*tag*, Péchy/*tag*, Zoltán/*tag*.
- Mindegyik név jelzős szerkezetből, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre.

2. Meg nem művelt területek nevei

- *Erdő* utótagú (2): Patay/*erdő*, *Szent Pál/*erdeje*
- Alaptaguk erdőfélét jelöl: *Fábján/*gazza*, Fehér/*törpés*

E nevek is birtokviszonyt fejeznek ki, kiegészítő névrészükhöz emlékeztető funkcióban álló személynév. Mindegyik név jelzős szerkezetből, szintagmatikus szerkesztéssel alakult.

3. Vízrajzi nevek

Nyírmada településhez kapcsolódó vizek elnevezései, és a nevek szerkezeti felépítése meglehetősen homogén: mindegyik alaptagja *tó* vagy *tava*. A következő nevek tartoznak ide (10): Arany/*tó*, *Asszony/*tava*, Asszony/*tó*, Csokaly/*tava*, Kápolna/*tó*, Méhes/*tó*, Nádas/*tó*, Patay/*tó*, Szabadidős/*tó*, Jóléti/*tó*. Ezek jelzős szerkezetből, szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek. Az Arany/*tó* bővítményrésze a denotátum színére, a Méhes/*tó* kiegészítő névrésze a hely állatvilágára, a Nádas/*tó* bővítménye a hely növényvilágára, a Kápolna/*tó* bővítményrésze pedig épületre utal. A Csokaly/*tava* és a Kápolna/*tó* bővítménye is jelölheti a hely egy másik helyhez való viszonyát. Az

**Asszony/tava*, *Asszony/tó*, *Csokaly/tava* és a *Patay/tó* birtokviszonyt jelöl, az első két név kiegészítő névrésze személyre utal, a harmadik névé egy régi településre, az utolsó név bővítménye pedig emlékeztető funkcióban álló személynév. A *Szabadidős/tó*, *Jóléti/tó* bővítményrésze konvencionálisnak mondható.

4. *Domborzati nevek*

Nyírmada település domborzati neveiről elmondható, hogy mind kétrészes. A következőképpen csoportosítottam őket:

- *Hegy* utótagú nevek (18): *Akasztó/hegy*, *Bagoly/hegy*, *Berke/hegy*, *Bernáth/hegy*, *Fóris/hegy*, **Fóris/hegy*, **Gyarmat/hegy*, **Horváth/hegy*, *Kettős/hegy*, *Méhes/hegy*, *Nyilas/hegy*, *Ricse/hegy*, **Ricsó/hegy*, *Szarvas/hegy* **Taplós/hegy*, *Tóth Balázs/hegy*, *Tóth Balázs/hegye*, *Vajda/hegy*.

Az *Akasztó/hegy* és a *Nyilas/hegy* bővítménye emlékeztető funkciójú, eseményre vonatkozik. A *Bagoly/hegy*, *Méhes/hegy*, *Szarvas/hegy* bővítményi része a hely állatvilágára, a *Berke/hegy*, **Taplós/hegy* bővítménye pedig a hely növényvilágára utal. A *Kettős/hegy* kiegészítő névrésze pedig a denotátum milyenségére utal. A *Bernáth/hegy*, *Fóris/hegy*, **Fóris/hegy*, **Gyarmat/hegy*, **Horváth/hegy*, *Ricse/hegy*, **Ricsó/hegy*, *Tóth Balázs/hegy*, *Tóth Balázs/hegye*, *Vajda/hegy* bővítményrészei valószínűleg mind emlékeztető funkcióban álló személynévek.

- *Völgy* alaptagú a *Tér/völgy*, melynek bővítményrésze a hely viszonyított (relatív) helyzetét fejezi ki.

- *Lapos* utótagú nevek: *Kápolna/lapos*, **Kápolna/laposa*. Mindkét név bővítményrésze épületre utal.

5. Külsőterületi lakott helyek nevei

➤ +- tanya utótagú nevek

*Bersenyi/*tanya*, *Csák/*tanya*, Csokaly/*tanya*, Csonkás/*tanya*, Fehér/*tanya*,
Fényes/*tanya*, *Frenkel/*tanya*, *Fried/*tanya*, Fülöp/*tanya*, Goldstein/*tanya*,
*Grünwald/*tanya*, Hunyadi/*tanya*, Kétház/*tanya*, *Klein/*tanya*, *Krausz/*tanya*,
*Kresznóczky/*tanya*, *Lévay/*tanya*, Mogyorós/*tanya*, Morvay/*tanya*, Nádas-tó/*tanya*,
Nyulas/*tanya*, Ófényes/*tanya*, *Olaj/*tanya*, *Patay/*tanya*, *Péchy/*tanya*, Sige/*tanya*,
*Szegedy/*tanya*, Szöke/*tanya*, Újfényes/*tanya*, *Zoltán/*tanya*, Zöld/*tanya*

három részes nevek: *Hunyadi/kis/*tanya*, *Hunyadi/nagy/*tanya*,

➤ birtokos személyragos utótaggal

*Barta szállása

C) Építménynevek

- Csárda alaptagú: *Régi-Szarvas/*csárda*. Bővítése utal a hely állatvilágára, illetve a hely korára is.
- Kút utótagú: Bódi/*kút*. Bővítésműrészei emlékeztető funkcióban álló személynév.
- Ház utótagú: Cédula/*ház*, Ördög/*ház*. Az előbbi bővítése a hely funkciójára, míg az utóbbi a hely használójára emlékeztet.
- Szállás, szálló alaptagú nevek: Barta/*szállás*, *Barta/*szállása*, melyek bővítésműrészei emlékeztető funkcióban álló személynevek, illetve Fényes/*szálló*, melynek bővítése a hely tulajdonságára vonatkozik.
- Vár: *Kakukk/*vár*. Bővítése a hely állatvilágára utal.

IV. NÉVRENDSZERTANI VIZSGÁLAT TÁBLÁZATOKBAN

1. Funkcionális-szemantikai vizsgálat

1. 1. Földrajzi köznévi névrészek

Vízrajzi köznevek:	
- forrás 1	<i>Forrás</i>
- kút 1	<i>Bódi-kút</i>
- tó 10	<i>Arany-tó, *Asszony tava, Asszony-tó, Csokaly tava, Kápolna-tó, Méhes-tó, Nádas-tó, Patay-tó, Szabadidős tó, Jóléti tó</i>
Településneveket, településrészeket, emberi lakóhelyet jelölő földrajzi köznevek:	
- csárda 1	<i>*Régi-Szarvas-csárda</i>
- ház 2	<i>Cédula-ház, Ördög-ház</i>
- porta 1	<i>Krausz-porta</i>
- szálló 3	<i>Barta-szállás, *Barta szállása, Fényes szálló</i>
- tanya 33	<i>*Bersenyi-tanya, *Csák-tanya, Csokaly-tanya, Csonkás-tanya, Fehér-tanya, Fényes-tanya, *Frenkel-tanya, *Fried-tanya, Fülöp-tanya, Goldstein-tanya, *Grünwald-tanya, *Hunyadi-kis-tanya, *Hunyadi-nagy-tanya, Hunyadi-tanya, Kétház-tanya, *Klein-tanya, *Krausz-tanya, *Kresznóczky-tanya, *Lévay-tanya,</i>

	Mogyorós- <i>tanya</i> , Morvay- <i>tanya</i> , Nádas-tó- <i>tanya</i> , Nyulas- <i>tanya</i> , Ófényes- <i>tanya</i> , *Olaj- <i>tanya</i> , *Patay- <i>tanya</i> , *Péchy- <i>tanya</i> , Sige- <i>tanya</i> , *Szegedy- <i>tanya</i> , Szőke- <i>tanya</i> , Újfényes- <i>tanya</i> , *Zoltán- <i>tanya</i> , Zöld- <i>tanya</i>
- vár 1	*Kakukk- <i>vár</i>
Domborzati formákat jelölő földrajzi köznevek:	
- dűlő 2	Háromszögű- <i>dűlő</i> , Veres- <i>dűlő</i>
- hegy 19	Csillag- <i>hegy</i> , Csillagos- <i>hegy</i> , Akasztó- <i>hegy</i> , Bagoly- <i>hegy</i> , Berke- <i>hegy</i> , Bernáth- <i>hegy</i> , Fóris- <i>hegy</i> , *Fóris- <i>hegy</i> , *Gyarmat- <i>hegy</i> , *Horváth- <i>hegy</i> , Kettős- <i>hegy</i> , Méhes- <i>hegy</i> , Ricse- <i>hegy</i> , *Ricsó- <i>hegy</i> , Szarvas- <i>hegy</i> *Taplós- <i>hegy</i> , Vajda- <i>hegy</i> , Tóth Balázs- <i>hegy</i> , Tóth Balázs- <i>hegye</i>
- lapos 2	Kápolna- <i>lapos</i> , *Kápolna <i>laposa</i>
- völgy 1	Tér- <i>völgy</i>
Gazdasági területet jelölő földrajzi köznevek:⁸	
- tag 11	Asszony- <i>tag</i> , Bánom- <i>tag</i> , *Csonkás- <i>tag</i> , Dongó- <i>tag</i> , Fülöp- <i>tag</i> , Goldstein- <i>tag</i> , Hunyadi- <i>tag</i> , Oláh- <i>tag</i> , Patay- <i>tag</i> , Péchy- <i>tag</i> , Zoltán- <i>tag</i>
- egyéb 8	Kis- <i>mező</i> , Kriskó- <i>kert</i> , *Kurta <i>parlag</i> , *Matyi <i>szőlője</i> , Nagy- <i>kaszáló</i> , Szőke- <i>parlag</i> , Tök- <i>páskom</i> , Urbéri- <i>legelő</i>

⁸ A HOFFMANN-féle kategóriákat szükségesnek láttam kibővíteni gazdasági területet jelölő földrajzi köznevekkel, hogy megkönnyítse a rendszerezést.

Erdőféléket jelölő földrajzi köznevek:	
- erdő 2	Patay-erdő, *Szent Pál erdeje
- egyéb 4	*Fábján gazza, Fehér törpés, Mogyorós-tábla, Szemszúró

1. 2. Megnevező szerepű névrészek

Kis-Csokaly, Nagy-Csokaly

1. 3. A névrész kifejezi a hely sajátosságát

1.) A hely tulajdonságára utaló névrészek	
A hely méretére utaló névrészek:	<ul style="list-style-type: none"> - kis: 6 *Hunyadi-kis-tanya, Kismada, Kis-Csokaly, Kis-Csonkás, Kis-mező, *Kurta parlag - nagy: 6 *Hunyadi-nagy-tanya, Nagy-Csokaly, Nagy-Csonkás, Nagy-kaszáló, Nagymada, Nagy út
A hely alakjára utaló névrészek: 6	Düllő út, Gatyaszár utca, Háromszögű-dűlő, Keresztes út, Kettős-hegy, Sugár út
A denotátum jellemző színére utaló névrészek: 6	Arany-tó, Veres-dűlő, Vörös-dűlő, Veres-oldal, Veres-lapos, Zöld-tanya
A hely korára utaló névrészek:	<ul style="list-style-type: none"> - ó: 2 Ófényes-tanya, *Régi-Szarvas-csárda - új: 4 Újfényes út, Újfényes-tanya, Új sor, Újkaszáló utca

A hely funkciójára, működésére utaló névrészek: 6	<i>Akasztó-hegy, Cédula-ház, Szemszűrő, Szeszfözde, Vásár-hely, Vásár tér,</i>
Állapotra utaló névrészek: 3	<i>Fényes-tanya, Fényes szálló, Rendes út</i>

2.) A hely külső dologhoz való viszonyát kifejező névrészek	
Az ott lévő növényzetre utaló névrészek: 21	<i>Berke-hegy, Dzsungel, Epres, Hársfa utca, *Kender-szer, *Körtvély-szög, Lucernás, Mogyorós, Mogyorós-tábla, Mogyorós-tanya, Nádas-tó, Nádas-tó-tanya, *Nyáras-hegy, Nyírfa utca, Szőlőhegy, *Szőlők, Szőlő-lapos, *Taplós-hegy, Tök-páskom, Zsombék, Zsámbék</i>
Az ott lévő állatvilágra utaló névrészek: 12	<i>Bagoly-hegy, Galambos, Garda, *Kakukk-vár, *Kutya-hegy, Méhes-hegy, Méhes-tó, Nyulas, Nyulas-tanya, Rókalyuk, Szarvas, Szarvas-hegy</i>
Égitestekhez való viszonyt kifejező névrészek: 3	<i>Csillag-hegy, *Csillagos, Csillagos-hegy</i>
Az ott lévő építményre, vagy annak részére utaló névrészek: 9	<i>Cövekes, Cserepes-tanya, Kilencváros, Kápolna, Kápolna-lapos, *Kápolna laposa, Kápolna-tó, Kétház-tanya, Szent Miklós</i>
Birtoklást kifejező, vagy a hely használójára utaló névrészek: 62	<i>Asszony-tag, *Asszony tava, Asszony-tó, *Fábján gazza, Barta-szállás, *Barta szállása, *Barta-szállásra, *Bay-tanya, *Bernáth-hegy, *Bersenyi-tanya, Bódi-kút, *Csák-tanya, Csonkás, *Csonkás-tag, Csonkás-tanya, Dongó-tag, *Dorka szőlője, Eperjes, Fehér</i>

	<p>törpés, <i>Fehér-tanya</i>, <i>Fóris-hegy</i>, *<i>Frenkel-tanya</i>, *<i>Fried-tanya</i>, <i>Fülöp-tag</i>, <i>Fülöp-tanya</i>, <i>Goldstein-tag</i>, <i>Goldstein-tanya</i> , *<i>Grünwald-tanya</i>, *<i>Horváth-hegy</i>, <i>Hunyadi-tag</i>, <i>Hunyadi-tanya</i>, *<i>Klein-tanya</i>, <i>Krausz-porta</i>, *<i>Krausz-tanya</i>, *<i>Kresznóczky-tanya</i>, <i>Kriskó-kert</i>, *<i>Lator-hegy</i>, *<i>Lévay-tanya</i>, *<i>Matyi szőlője</i>, <i>Morvay-tanya</i>, <i>Oláh-tag</i>, <i>Ördög-ház</i>, <i>Patay-erdő</i>, <i>Patay-tag</i>, *<i>Patay-tanya</i>, <i>Patay-tó</i>, <i>Péchy-tag</i>, *<i>Péchy-tanya</i>, *<i>Szegedy-tanya</i>, *<i>Szent Pál erdeje</i>, <i>Szőke-parlag</i>, <i>Szőke-tanya</i>, <i>Tóth Balázs-hegy</i>,*<i>Tóth Balázs hegye</i>, <i>Uray-rész</i>, <i>Úrbéri-legelő</i>, <i>Vajda-hegy</i>, <i>Zoltán-tag</i>, *<i>Zoltán-tanya</i></p>
Az adott helyen élő emberek csoportját jelöli: 1	<i>Cigány sor</i>
A hely eredetére, kialakulására vonatkozik: 2	<i>Oncsa</i>
A hellyel kapcsolatos eseményt jelöl: 5	<i>Bánom-tag</i> , <i>Ciberés</i> , <i>Nyilas-hegy</i> , <i>Pelenka utca</i> , * <i>Véres-oldal</i>

3.) A hely valamely más helyhez való viszonyát kifejező névrészek	
A hely pontos elhelyezkedésére utalás:	<p>- településről kapták a nevüket:9 <i>Arad út</i>, *<i>Badacsony</i>, <i>Csokaly</i>, <i>Csokaly-tanya</i>, <i>Csokaly tava</i>, *<i>Gyarmat-hegy</i>, <i>Karászi-szeg</i>, <i>Sige</i> , <i>Sige-tanya</i></p> <p>- lakott terület közelében: 2 *<i>Báki-út-tanya</i>, <i>Báki út környéke</i></p>

	- tájrész közelében: 2 <i>Erdő alja, Nyilas-hegy alja</i>
Az irány megjelölése: 12	<i>Alma út, Gyulaházi út , Ilki út , Karászi út , Kisvárdai út , Paposi út, Petneházi út , Rohodi út , Szőlő út, Temető út, Vaji út, Vasút utca</i>
A hely viszonyított (relatív) helyzetének kifejezése: 2	<i>Fő utca, Tér-völgy</i>

1. 4. A funkció nem áll kapcsolatban a denotátummal

Emlékeztető funkció:	- <i>eseményre: 1</i> *Földreform utca, - <i>személyre: 31</i> <i>Ady Endre utca, Ady lakótelep, Arany János utca, Árpád út, Bem utca, Csokonai utca, Dózsa György utca, Dózsa utca, Gábor Áron utca, Gárdonyi út, Hunyadi út, Jókai utca, József Attila utca, Kálvin tér, Katona József utca, Kossuth utca, Madách út, Péchy Béla út, Petőfi Sándor utca, Petőfi utca, Rákóczi Ferenc utca, Rákóczi utca, Szent István utca, Szabolcs út, *Szent Miklós, Vörösmarty út, Táncsics utca, Toldi utca, Vasvári Pál utca, Zrínyi út, Táncsics Mihály utca</i>
Konvencionális funkció: 6	<i>Béke út, Honvéd utca, Jóléti tó, Korda utca, Szabadság út, Szabadidős tó</i>

1. 5. Kategorizálhatatlan

*Koportos,*Olaj-tanya, Ricse-hegy, *Ricsó-hegy.*

2.) Lexikális-morfológiai elemzés

2. 1. Köznév	
- egyszerű földrajzi köznév	<p><i>Forrás, Bódi-kút, Arany-tó, *Asszony tava, Asszony-tó, Csokaly tava, Kápolna-tó, Méhes-tó, Nádas-tó, Patay-tó, Szabadidős tó, Jóléti tó, *Bersenyi-tanya, *Csák-tanya, Csokaly-tanya, Csonkás-tanya, Fehér-tanya, Fényes-tanya, *Frenkel-tanya, *Fried-tanya, Fülöp-tanya, Goldstein-tanya, *Grünwald-tanya, *Hunyadi-kis-tanya, *Hunyadi-nagy-tanya, Hunyadi-tanya, Kétház-tanya, *Klein-tanya, *Krausz-tanya, *Kresznóczky-tanya, *Lévay-tanya, Mogyorós-tanya, Morvay-tanya, Nádas-tó-tanya, Nyulas-tanya, Ófényes-tanya, *Patay-tanya, *Péchy-tanya, Sige-tanya, *Szegedy-tanya, Szőke-tanya, Újfényes-tanya, *Zoltán-tanya, Zöld-tanya, Háromszögű-dűlő, Veres-dűlő, Csillag-hegy, Csillagos-hegy, Akasztó-hegy, Bagoly-hegy, Berke-hegy, Bernáth-hegy, Fóris-hegy, *Fóris-hegy, *Gyarmat-hegy, *Horváth-hegy, Kettős-hegy, Méhes-hegy, Ricse-hegy, *Ricsó-hegy, Szarvas-hegy *Taplós-hegy, Vajda-hegy, Tóth Balázs-hegy, Tóth Balázs-hegye, Kápolna-lapos, *Kápolna laposa, Tér-völgy, Asszony-tag, Bánom-tag, *Csonkás-tag, Dongó-tag, Fülöp-tag, Goldstein-tag, Hunyadi-tag, Oláh-tag, Patay-tag, Péchy-tag, Zoltán-tag, Kis-mező, Kriskó-kert, *Kurta parlag, *Matyi szőlője, Nagy-kaszáló, Szőke-parlag, Tök-páskom, Urbéri-legelő, *Fábján gazza, Fehér törpés, Mogyorós-tábla, Patay-erdő, *Szent Pál erdeje</i></p>

- népnév	<i>Cigány sor</i>
- foglalkozást, címet jelölő szó	<i>Honvéd utca</i>
- növénynév	<i>Berke-hegy, Dzsungel, Epres, Hársfa utca, *Kender-szer, *Körtvély-szög, Lucernás, Mogyorós, Mogyorós-tábla, Mogyorós-tanya, Nádas-tó, Nádas-tó-tanya, *Nyáras-hegy, Nyírfa utca, Szőlőhegy, *Szőlők, Szőlő-lapos, *Taplós-hegy, Tök-páskom, Zsombék, Zsámbék</i>
- állatnév	<i>Bagoly-hegy, Galambos, Garda, *Kakukk-vár, *Kutya-hegy, Méhes-hegy, Méhes-tó, Nyulas, Nyulas-tanya, Rókalyuk, Szarvas, Szarvas-hegy</i>
- építményt jelentő szó	<i>Bódi-kút, *Régi-Szarvas-csárda, Cédula-ház, Ördög-ház, Barta-szállás, *Barta szállása, Fényes szálló, *Kakukk-vár, Cövekes, Cserepes-tanya, Kilencváros, Kápolna, Kápolna-lapos, *Kápolna laposa, Kápolna-tó, Kétház-tanya</i>
- egyéb köznévi	<i>Béke út, Jóléti tó, Szabadság út, Szabadidős tó</i>

2. 2. Helynév(i származék)

- egyrészes helynév	<i>Csokaly-tanya, Csokaly tava, *Gyarmat-hegy, Sige-tanya</i>
- egyrészes képzett helynév	<i>Báki-út-tanya, Báki út környéke, Ilki út, Karászi út, Karászi-szeg, Paposi út, Rohodi út, Vaji út</i>
- kétrészes képzett helynév	<i>Gyulaházi út, Kisvárdai út, Petneházi út</i>

2. 3. Személynév

<p>- családnév</p>	<p><i>*Fábján gazza, Barta-szállás, *Barta szállása, *Barta-szállásra, *Bay-tanya, *Bernáth-hegy, *Bersenyi-tanya, Bódi-kút, *Csák-tanya, Csonkás, *Csonkás-tag, Csonkás-tanya, Dongó-tag, *Dorka szőlője, Eperjes, Fehér törpés, Fehér-tanya, Fóris-hegy, *Frenkel-tanya, *Fried-tanya, Fülöp-tag, Fülöp-tanya, Goldstein-tag, Goldstein-tanya , *Grünwald-tanya, *Horváth-hegy, Hunyadi-tag, Hunyadi-tanya, *Klein-tanya, Krausz-porta, *Krausz-tanya, *Kresznóczky-tanya, Kriskó-kert, *Lator-hegy, *Lévay-tanya, *Matyi szőlője, Morvay-tanya, Oláh-tag, Ördög-ház, Patay-erdő, Patay-tag, *Patay-tanya, Patay-tó, Péchy-tag, *Péchy-tanya, *Szegedy-tanya, Szőke-parlag, Szőke-tanya, Uray-rész, Vajda-hegy, Zoltán-tag, *Zoltán-tanya</i></p>
<p>- keresztnév</p>	<p><i>*Matyi szőlője</i></p>
<p>- többelemű személynév</p>	<p><i>Tóth Balázs-hegy, *Tóth Balázs hegye</i></p>
<p>- szentnév</p>	<p><i>Szent István utca, Szent Miklós, *Szent Pál erdeje</i></p>

2. 4. Melléknévi jellegű szó

<p>- képzetlen melléknév</p>	<p><i>Hunyadi-kis-tanya, Kismada, Kis-Csokaly, Kis-Csonkás, Kis-mező, *Hunyadi-nagy-tanya, Nagy-</i></p>
-------------------------------------	--

	Csokaly, <i>Nagy-Csonkás</i> , <i>Nagy-kaszáló</i> , <i>Nagymada</i> , <i>Nagy út</i> , <i>Zöld-tanya</i> , <i>Ófényes-tanya</i> , * <i>Régi-Szarvascsárda</i> , <i>Újfényes út</i> , <i>Újfényes-tanya</i> , <i>Új sor</i> , <i>Újkaszáló utca</i>
- képzett melléknév	<i>Epres</i> , <i>Fényes-tanya</i> , <i>Fényes szálló</i> , <i>Galambos</i> , <i>Lucernás</i> , <i>Mogyorós</i> , <i>Mogyorós-tábla</i> , <i>Mogyorós-tanya</i> , <i>Nádas-tó</i> , <i>Nádas-tó-tanya</i> , * <i>Nyáras-hegy</i> , <i>Méhes-hegy</i> , <i>Méhes-tó</i> , <i>Nyulas</i> , <i>Nyulas-tanya</i> , <i>Rendes út</i> , <i>Szabadidős tó</i>
- folyamatos melléknévi igenév	<i>Akasztó-hegy</i>
- számnévből képzett melléknév	<i>Kettős-hegy</i>

2. 5. Számnév	
- tőszámnév	<i>Kétház-tanya</i> , <i>Kilencváros</i>
- sorszámnév	* <i>Hunyadi I. tanya</i> , * <i>Hunyadi II. tanya</i>

2. 6. Szószerkezet	
- igés, igeneves	<i>Szemszűrő</i>

ÖSSZEGZÉS

Szakdolgozatom témájául azért választottam Nyírmada község bemutatását, helyneveinek összegyűjtését és rendszerezését, mert ez a település közel áll a szívemhez, hiszen ott nőttem fel.

Nyírmada helyneveinek összegyűjtésével eddig csak Mező András foglalkozott – az ő tanulmányát vettem alapul a nevek szótárszerű feldolgozásához. Köszönettel tartozom adatközlőimnek, akik készségesen segítettek a régi nevek felkutatásában, elláttak a név eredetére vonatkozó információkkal, térképekkel és egyéb adatokkal segítették a munkámat.

1. sz. melléklet

NYÍRMADA KATASZTERI TÉRKÉPE (1)

2. sz. melléklet

NYÍRMADA KATASZTERI TÉRKÉPE (2)

3. sz. melléklet

NYÍRMADA FÖLDMÉRÉSI ALAPTÉRKÉPE

Felhasznált irodalom:

1. Nyírmada, in: *Magyarország megyei kézikönyvei*

Szerk.: Kasza Sándor, Budapest CEBA, 1996 (715-717. oldal)

2. www.nyirmada.hu

3. MEZŐ:

Mező András: *A baktalórántházi járás földrajzi nevei*

Szabolcs-Szatmár megyei Úttörő Elnökség, Nyíregyháza, 1967 (83-95. oldal)

4. Mező–Németh:

Mező András–Németh Péter: *Szabolcs-Szatmár megye történeti - etimológiai helységnévtára*

Nyíregyháza, 1972 (91-92; 156-157. oldal)

5. *Találkozás Bereggel*

Szerk.: Mező András, Vásárosnamény, 1978 (172-173. oldal)

6. *Beregi találkozások*

Szerk.: Mező András, Vásárosnamény, 1986 (23-33. oldal)

7. ÁSz:

Fehértói Katalin: *Árpád-kori kis személynévtár*

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983 (210. oldal)

8. FNESz:

Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára*

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983 (2. kötet, 473. oldal)

9. Fényes:

Fényes Elek: *Magyarország geographiai szótára*

Nyomtatott Kozma Vazulnál, Pesten, 1851 (2. kötet, 54. oldal)

10. Hoffmann, 1993:

Hoffmann István: *Helynevek nyelvi elemzése*

Debrecen, 1993

11. Hoffmann István: *A helynevek rendszerének nyelvi leírásához*

MNyj. 37: 207-16. , 1999a

12. Tóth Valéria: *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban (Abaúj és Bars vármegye)*

A Magyar Névarchívum Kiadványai 6., Debrecen, 2001

13. TESz:

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I-III.

Főszerk.: Benkő Loránd, szerk.: Kiss Lajos, Papp László, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967-1976

14. ÉKSz:

A magyar nyelv értelmező kéziszótára

Szerk.: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959-1962

15. www.ksh.hu

Adatközlők: Tisza Sándor, nyugdíjas kertészmérnök

Tisza Sándorné Molnár Erzsébet, nyugdíjas

Dobos János, kézbesítő

